

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti
Katedra za arhivistiku i dokumentalistiku
Ak. god. 2018./2019.

Luka Semenski

Arhivi i genealoška istraživanja
diplomski rad

Mentor: red. prof. dr. sc. Hrvoje Stančić
Neposredni voditelj: dr. sc. Jozo Ivanović

Zagreb, rujan 2018.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Arhiv i arhivska djelatnost.....	2
3. Povijesni razvoj istraživanja genealogije.....	3
3.1. Europa.....	3
3.2. Hrvatska.....	4
4. Genealogija i genealoške tablice.....	5
4.1. Izvori za genealoška istraživanja.....	6
4.2. Dostupnost gradiva koje sadrži osobne podatke.....	7
4.3. Matične knjige	8
4.3.1. Čuvanje, pretraživanje i korištenje matica	9
4.4. Status Animarum	10
4.5. Ostali izvori za genealoška istraživanja.....	13
4.6. Pomagala za genealoška istraživanja.....	13
4.7. Arhivsko gradivo za genealoška istraživanja izvan državnih arhiva.....	14
5. Uloga Hrvatskog državnog arhiva u genealoškim istraživanjima	15
5.1. Zbirka matičnih knjiga (1621.–1947.).....	15
5.2. Zbirka dopunskih mikrofilmova matičnih knjiga i popisa obitelji (1516.–1947.)	16
5.3. Zbirka grbovnica (1434.–1918.).....	16
5.4. Zbirka prijepisa grbovnica (1542.–1780.)	16
5.5. Zbirka grbova obitelji Hrvatske i Slavonije (1840.–1883.).....	16
5.6. Nacionalni arhivski informacijski sustav i ARHiNET	16
5.7. Izvješća o radu Hrvatskog državnog arhiva	20
6. Izvori za istraživanje rodoslovlja na internetu	20
6.1. FamilySearch	22
6.2. Programska podrška za izradu obiteljskih stabala	27
6.3. My Family Tree	27

7. Istraživanje učestalosti pojave članaka na temu genealogije u arhivističkim časopisima	31
7.1. Metodologija i uzorak istraživanja	31
7.2. Hipoteze istraživanja	31
7.3. Rezultati istraživanja i rasprava	32
8. Zaključak.....	38
Popis literature.....	40
Popis tablica	43
Popis grafikona.....	43
Popis slika	43
Prilozi	44
Sažetak	46
Summary	46

1. Uvod

Genealoška istraživanja od interesa su za mnoštvo ljudi, iz mnogo različitih razloga. S obzirom na činjenicu da su za detaljno i opsežno istraživanje potrebni podaci iz matičnih knjiga, matica rođenih, vjenčanih i umrlih te drugih arhivskih izvora, arhivi služe kao ključno mjesto za istraživače. U današnje vrijeme, kada je razvoj interneta i informacijske tehnologije omogućio razvoj usluga koje pružaju pristup informacijama bez obzira na geografsku lokaciju mjesta iz kojeg dolazi zahtjev, poduzimanje takvog poduhvata trebalo bi biti višestruko olakšano. U ovom diplomskom radu opisano je što su genealoška istraživanja, opisani su počeci istraživanja u Hrvatskoj i Europi te koji su izvori za genealoška istraživanja potrebni i korisni istraživačima. Dana je usporedba između izvora i alata koje nudi Hrvatski državni arhiv te izvora i alata koje nude druge mrežne stranice, specijalizirane za genealoška istraživanja, s posebnim naglaskom na mrežnu stranicu FamilySearch.

Predmet ovog diplomskog rada je predstavljanje teorijskih osnova i povijesnog konteksta genealoških istraživanja, dostupnosti izvora za genealoška istraživanja, kako u arhivima, tako i na internetu te prikaz osnovnih metoda i alata koje istraživači mogu koristiti. Cilj rada je analizom određenog broja godišta triju časopisa iz područja arhivistike iz Hrvatske i svijeta, utvrditi učestalost pojavljivanja članaka o genealogiji te postotak njihovog udjela u ukupnom zbroju članaka, čime bi se odredio u vremenu i kvantificirao interes za genealoška istraživanja. Također, uvidom u statistiku Hrvatskog državnog arhiva o korištenju arhivskog gradiva, pokušalo se dati odgovor na pitanje jesu li genealoška istraživanja dominantan razlog posjećivanja arhiva od strane korisnika te samim time jedno od ključnih pitanja za kreiranje politike arhiva.

2. Arhiv i arhivska djelatnost

Prema arhivističkom rječniku¹, riječ arhiv ima nekoliko značenja. Arhiv može značiti mjesto na kojemu se čuva arhivsko gradivo, ustanova odgovorna za čuvanje i davanje na korištenje arhivskoga gradiva, odjel unutar organizacije odgovoran za čuvanje zapisa trajne vrijednosti ili arhivsko gradivo; dokumenti ili zapisi nastali radom osobe, obitelji ili javne ili privatne organizacije koji su očuvani zbog trajne vrijednosti informacija koje sadržavaju i koji služe kao dokaz obavljanja njihovih funkcija i kao dokaz o odgovornosti njihova stvaratelja te su poredani po načelu provenijencije i prvotnoga reda. Unutar arhivske zajednice nema osobitih poteškoća u terminološkom razlikovanju arhiva kao ustanova ili službi od arhiva kao arhivskog gradiva, zahvaljujući tome što se kao nazivi za ovo drugo izrazi kao „arhivsko gradivo“, „arhivska građa“ i slični dovoljno dugo i uspješno koriste.² Prema *Zakonu o arhivskom gradivu i arhivima*, arhivi su ustanove za čuvanje, zaštitu, obradu i korištenje arhivskoga gradiva koje mogu biti javne i privatne. Arhivsko gradivo su zapisi ili dokumenti koji su nastali djelovanjem pravnih ili fizičkih osoba u obavljanju njihove djelatnosti, a od trajnog su značenja za kulturu, povijest i druge znanosti, bez obzira na mjesto i vrijeme njihova nastanka, neovisno o obliku i tvarnom nosaču na kojem su sačuvani.³ Arhiv je kroz različita povijesna razdoblja služio društvu na mnogo načina. Osim kao sredstvo upravljanja, sredstvo utjecaja na društvene procese i vrijednosti, kao mjesto ili služba gdje se čuvaju važni dokumenti kao podrška pravnom sustavu i upravnim procesima, kao povijesni izvor i baština, u novije vrijeme arhivi razvijaju sadržaje povezane uz odgoj i obrazovanje te se kao informacijske ustanove otvaraju prema proširenoj korisničkoj bazi koja se zanima za zavičajne, lokalne, kulturne, pa i osobne teme poput istraživanja obiteljske prošlosti i podrijetla.⁴

U Priručniku iz arhivistike, Ivanović objašnjava trendove koji su utjecali na promjenu i proširenje koncepta arhiva kao izvora prvenstveno za znanstvena istraživanja. Između ostalog, širenje korisničke baze i povećanje broja i raznovrsnosti drugih kategorija korisnika u većini arhiva u drugoj polovici 20. stoljeća utječe na prelazak tradicionalnih istraživača u manjinu. Dolazi do rasta zanimanja za obiteljsku prošlost i podrijetlo, traženi su podaci o vlastitim

¹ Arhivistički rječnik : englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski / Marta Mihaljević, Milica Mihaljević, Hrvoje Stančić. - Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2015.

² Prema: Priručnik iz arhivistike. 1. dio / Jozo Ivanović. - Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2010., str. 107.

³ Zakon o arhivskom gradivu i arhivima, NN 61/2018, čl. 3. URL: <https://www.zakon.hr/z/373/Zakon-o-arhivskom-gradivu-i-arhivima>. (10.8.2018.).

⁴ Prema: Priručnik iz arhivistike. 1. dio / Jozo Ivanović. - Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2010., str. 115-127.

precima i o sebi, a ne o povijesnim procesima, događajima ili znamenitim osobama, pa u arhivima koji čuvaju matične knjige ili drugo gradivo koje sadrži sustavnije prikupljane osobne podatke, ta kategorija korisnika u mnogo slučajeva čini većinu. Ovakvo širenje interesa utječe i na akvizicijsku politiku i oblikovanje specifičnih usluga za pojedine kategorije korisnika arhiva.

3. Povijesni razvoj istraživanja genealogije

Povijesni razvoj istraživanja genealogije ili rodoslovlja može se pratiti još od antičkog Rima, kada su patricijske porodice izrađivale rodoslovne knjige o svojem podrijetlu (često i lažnom, božanskom). Genealogija se kao disciplina posebno razvija u srednjem vijeku, iz nekoliko razloga. Po kanonskome pravu zabranjeno je bilo sklapanje brakova između osoba u određenom stupnju srodstva, a postojala je i potreba feudalaca da dokazom o plemićkom podrijetlu sačuvaju ili dobiju feudalne povlastice, pa je izrada rodoslovlja omogućila pouzdanije praćenje i nadziranje podrijetla i stupnja srodstva među plemićkim porodicama. U Engleskoj se u XIV. st. vode prve dvorske rodoslovne knjige, a feudalcima izrađuju svoje genealoške tablice, na kojima prikazuju podrijetlo i grananje članova njihove porodice u obliku razgranata stabla, također često izmišljeno.^{5,6}

3.1. Europa

Iako se genealogija kao znanstvena disciplina sa vlastitom zasebnom metodologijom istraživanja, razvija diljem Europe tek u XVIII. st.⁷, postoje i raniji primjeri, iz XV. i XVI. st. Tako je početkom XV. st. na južnonjemačkom području, prvu genealogiju Habsburgovaca napisao kroničar Ladislaus Suntheim (1440.-1513.), kojeg se smatra osnivačem znanstvenog genealoškog istraživanja u Srednjoj Europi. Početkom 16. st. pojavljuju se i prvi radovi talijanskih, francuskih i engleskih genealoga, a javljaju se i prvi radovi tiskani u obliku rodoslovnih tablica. Osim tablica visokog plemstva, pojavljuju se krajem 16. st. i rodoslovne tablice znanstvenika, pa se genealoška istraživanja proširuju i na građanstvo.⁸ Jeronim Megiser, dvorski historiograf u Grazu, 1618. godine izrađuje najveću i najbolju tablicu

⁵ Genealogija. *Genealogija / Hrvatska enciklopedija*. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=21578>. (11.06.2018.).

⁶ Genealogija. (22.06.2012.). *Genealogija / Proleksis enciklopedija*. URL: <http://proleksis.lzmk.hr/22972>. (11.06.2018.).

⁷ Ibid.

⁸ Heraldika, sfragistika, genealogija, veksilologija, rječnik heraldičkog nazivlja / Bartol Zmajčić ; [ilustrirao Zvonimir Grbašić]. - 2. dopunjeno i prošireno izd. - Zagreb : Golden Marketing, 1996., str. 106.-107.

predaka toga doba; u njoj obrađuje 4024 pretka cara i kralja Matije. I francuski genealozi izrađuju velike genealoške radove važne za europsku genealogiju toga stoljeća.⁹

3.2. Hrvatska

U Hrvatskoj Mavro Orbini u svojim djelima prvi posvećuje pozornost genealogiji i genealoškim tablicama, zatim Ivan Lucius donosi rodoslovlja hrvatsko-ugarskih vladara i hrvatskih velikaških obitelji.¹⁰ Petar Keglević između 1601. i 1665. godine napisao je *Ljetopis Petra Keglevića* u kojemu je iznio vrijedne podatke o rodbinskim vezama hrvatskoga plemstva u to doba, a u drugoj polovici 17. st. nastala je genealogija Ohmučevića iz Slanog koji su u španjolskoj službi postali velikaši (1663.), pa zatim genealogija Draškovića (1670.), Ratkaja (1677.) i Blagajskih (1680.). Pavao Ritter Vitezović napisao je 1681. godine *Prijepis o krbavskim knezovima, koji su potekli iz roda Gusića* (*Tractatus de comitibus Corbaviae qui fuerunt ex genere Gussich*), prvu genealogiju glasovitog roda Krbavskih knezova. Vitezović je kasnije pisao više genealoških rasprava, među kojima je najvažnija o obitelji Keglević. Nakon toga, u prvoj polovici 18. st., Aleksandar Patačić piše povijest svoje obitelji pod naslovom „Status familiae Patachich“. Od tada, dolazi do svojevrsnog zatišja u izradi radova s područja genealogije, sve do ilirskog pokreta i hrvatskoga narodnog preporoda koji je ponovno probudio interes za proučavanje naše prošlosti na svim područjima povijesne znanosti.¹¹ Prvi naš povjesničar toga doba, Ivan Kukuljević Sakcinski, napisao je mnogo obiteljskih povijesti, od kojih posebno treba istaknuti povijest njegove obitelji (nakon 1861.) i povijest obitelji Drašković (1887.). Nakon njega, genealogijom su se bavili svi naši istaknutiji povjesničari. Vjekoslav Klaić pisao je o Keglevićima (1918.), Krbavskim (1898.), Nelipićima (1898.), Frankopanima (1901.) i Šubićima (1897.), Ferdo Šišić pisao je o Nelipićima (1898.), o hrvatskoj narodnoj dinastiji (1914.) i o Gajevu rodu (1940.). Od stranih genealoga, Thalloczy je pisao o Blagajskima (1898.) i Iločkima (1891.) te Wertner o slavonskim srednjovjekovnim rodovima. Veliki rad o dubrovačkoj vlasteli u srednjem vijeku napisala je njemačka povjesničarka Irmgard Mahnken (1960.). Još treba istaknuti i Emila Laszowskog (1869.-1949.), ravnatelja Državnog arhiva u Zagrebu koji je napisao veliki broj genealoških rasprava.¹² Treba reći da je uz časne istraživače i povjesničare, genealoška istraživanja dio

⁹ Heraldika, sfragistika, genealogija, veksilologija, rječnik heraldičkog nazivlja / Bartol Zmajčić ; [ilustrirao Zvonimir Grbašić]. - 2. dopunjeno i prošireno izd. - Zagreb : Golden Marketing, 1996., str. 106.-107.

¹⁰ Genealogija. (22.06.2012.). *Genealogija / Proleksis enciklopedija*. URL: <http://proleksis.lzmk.hr/22972>. (11.06.2018.).

¹¹ Usp. Heraldika, sfragistika, genealogija, veksilologija, rječnik heraldičkog nazivlja / Bartol Zmajčić ; [ilustrirao Zvonimir Grbašić]. - 2. dopunjeno i prošireno izd. - Zagreb : Golden Marketing, 1996., str. 106.-107.

¹² Ibid.

istraživača provodio u svrhu vlastitog probitka, pa su tako sastavljane i lažne genealogije na temelju genealoških falsifikata u svrhu stjecanja slave i ugleda, kao što je Ivan Tomko Mrnavić (1580.-1637.) pokušao svoju obitelj dovesti u svezu sa znamenitom trogirskom obitelji Berislavić.¹³ Genealogija u hrvatskoj znanosti svoje mjesto u sklopu ostalih pomoćnih povijesnih disciplina dobiva tek u 19. i 20. st.¹⁴

4. Genealogija i genealoške tablice

Genealogija ili rodoslovlje (od grčkog: *γενεα*, *genea*, „obitelj“ i *λόγος*, *logos*, „znanje“)¹⁵ je pomoćna povijesna znanost koja proučava razvoj obitelji, rodova i plemena, odnosno znanost o postanku, podrijetlu i razvoju porodice.^{16, 17} Zmajić¹⁸ objašnjava pojmove obitelji (*familia*), roda (*gens*) i plemena (*stirps*, *prosapia*). Obitelj je kućanska zajednica koju čine otac kao glava obitelji te žena i djeca, rod predstavlja cjelina pojedinih obitelji istoisime (muške) linije, sa kćerima, ali bez njihovih potomaka, dok pleme čine rođaci jednog čovjeka s očeve i majčine strane, tj. njegovi krvni i pravni rođaci. Nadalje, Zmajić¹⁹ daje podjelu genealoških tablica koje se izrađuju pri izradi rodoslovlja: tablice predaka, tablice potomaka, tablice plemena odnosno roda te tablice svojte. Tablice predaka uzlazne su tablice koje se sastoje od imena bioloških predaka poredanih po generacijama tako da je nositelj tablice na podnožju. U drugom redu su njegovi roditelji, nad njima djedovi itd. Pretke se može označivati na dva načina; nositelj tablice označuje se brojem 1, njegovi roditelji 2-3, djedovi 4-7 itd., ili na drugi način, gdje se kod svake generacije počinje ponovo brojati, pa je tako nositelj tablice broj 1, roditelji 1-2, djedovi 1-4 itd. Tablice potomaka sastoje se od sheme kojoj je na vrhu par ljudi, a ispod njih se po generacijama redaju njihovi potomci. U drugom redu su sinovi i kćeri para, u trećem njihovi unuci i unuke, pa slijede praunuci i praunuke itd. Tablice roda navode samo osobe po muškoj liniji koje potječu od zajedničkog para ili roda, bez ženskih potomaka obitelji, rasporedom kao kod tablice potomaka. Obično služe za ispitivanje nasljedstva, ali su dragocjeni dokumenti o političkoj, pravnoj i ekonomskoj

¹³ Ibid.

¹⁴ Genealogija. (22.06.2012.). *Genealogija / Proleksis enciklopedija*. URL: <http://proleksis.lzmk.hr/22972>. (11.06.2018.).

¹⁵ O rodoslovlju. URL: <http://www.rodoslovlje.hr/istrazivanja/o-rodoslovlju> (11.6.2018.).

¹⁶ Pregled pomoćnih povijesnih znanosti / Ivan Balta. - Osijek : Matica hrvatska, Ogranak Osijek : Grafika, 2000.

¹⁷ Heraldika, sfragistika, genealogija, veksilologija, rječnik heraldičkog nazivlja / Bartol Zmajić ; [ilustrirao Zvonimir Grbašić]. - 2. dopunjeno i prošireno izd. - Zagreb : Golden Marketing, 1996.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid.

povijesti te o društveno-imovinskim odnosima u srednjem i novom vijeku. Tablice svojte osim potomaka jednog para ljudi prikazuju i sve ostale krvne rođake nosioca tablice, također rasporedom kao kod tablice potomaka, pa daju vrlo korisne podatke za širu povijest obitelji.

4.1. Izvori za genealoška istraživanja

Većina istraživača koji se požele baviti istraživanjem povijesti vlastite obitelji, suoči se sa pitanjem odakle krenuti sa istraživanjem te kako se organizirati. Prvi koraci trebali bi biti pokušaj saznavanja što je više moguće činjenica o povijesti svoje obitelji kroz razgovor sa onim članovima obitelji koji bi mogli znati ili posjedovati te podatke u vidu raznih starijih dokumenata. Iz toga možemo u najmanju ruku doći do podataka o našim roditeljima te njihovim roditeljima, a problem bi mogao nastati kod istraživanja starijih naraštaja, pogotovo ako su naši djedovi i bake već umrli. Za bilo kakvo ozbiljnije genealoško istraživanje potrebna nam je pomoć arhivskih izvora. Imena i prezimena prvih predaka, datumi i mjesta rođenja, smrti i sl. mogu poslužiti kao uvod u pronalazak podataka o povijesti mjesta iz kojega obitelj potječe, kojoj je župi ili administrativnoj jedinici mjesto pripadalo. Kada imamo te informacije, možemo se obratiti ustanovama koje bi trebale čuvati izvore koji bi mogli sadržavati podatke o našim daljim precima. Također, u današnje vrijeme, određene podatke mogli bismo osim u arhivima, župnim uredima i sl., pronaći i na raznim mrežnim stranicama posvećenim genealoškim istraživanjima, o čemu će riječi biti nešto kasnije u ovom radu.

Izvori koji mogu poslužiti istraživačima obiteljske povijesti vrlo su mnogobrojni i raznoliki. Najstariji izvori uključuju isprave (povelje) publicirane u raznim kodeksima (diplomatarijima) i nepublicirane, spise koji se od 15. st. razvijaju iz isprave, publicirane i nepublicirane, a čuvaju se u arhivima te likovna vrela (spomenici, epitafi, novac, medalje, drvorezi, bakrorezi, uljene slike i sl.).²⁰ U srednjem vijeku, najvažnije izvore za genealoška istraživanja čine povelje u kojima se uz izdavača i primaoca navode i svjedoci te ti podaci uz tekst same povelje čine temelj za povijesno istraživanje. Povelje su većim dijelom objavljene u zbornicima (kodeksi, diplomatari), koji se mogu odnositi na jednu zemlju ili pokrajinu, grad, trgovište ili rod, mogu biti zbornici koje je izdala pojedina osoba (vladar ili crkveni poglavar) ili se mogu odnositi na pojedino povijesno razdoblje.²¹ Od 15. st. se uz povelje od pergamene javljaju i spisi na papiru, koji osim što preuzimaju primat u korištenju, dopunjuju sadržaj povelja i pružaju nove podatke. Za većinu istraživača pri izradi genealoških tablica za

²⁰ Ibid, str. 104.

²¹ Ibid.

utvrđivanje rodbinskih odnosa najbolje mogu poslužiti krsni listovi, zaručnički listovi, ženidbeni ugovori, vjenčana pisma, oporuke, kupoprodajni, odštetni, sporazumni i drugi ugovori, lenska pisma, dekreti o imenovanju, dekreti o unapređenju, majstorski listovi, doktorske diplome, grbovni listovi (grbovnice) i plemićki listovi.²² Osim ovih primarnih izvora koji se nalaze u arhivskom gradivu, Zmajić²³ navodi i druge znanosti i područja koja obrađuju podatke koji imaju određeno značenje za genealogiju. To su prije svega onomastika, etnologija, arhitektura, ikonografija, heraldika (grboslovlje), sfragistika, numizmatika, sociologija, pravna povijest pa čak i biologija.

4.2. Dostupnost gradiva koje sadrži osobne podatke

Uvjeti dostupnosti arhivskoga gradiva utvrđeni su arhivskim propisima, te propisima o zaštiti osobnih podataka, tajnosti podataka i pravu na pristup informacijama. Prema *Zakonu o arhivskom gradivu i arhivima* koji je stupio na snagu 19.07.2018. godine²⁴, određena je i dostupnost gradiva koje sadrži osobne podatke, što je od ključnog značaja za genealoška istraživanja. Osobni podaci su podaci određeni posebnim propisom kojim se uređuje zaštita osobnih podataka. U javnom arhivskom gradivu dostupni su za korištenje 100 godina od rođenja osobe na koju se odnose ili nakon smrti osobe na koju se osobni podatak odnosi. Ako ti datumi nisu poznati ili je njihovo utvrđivanje pretjerano skupo i zahtjevno, osobni podaci u javnom arhivskom gradivu dostupni su za korištenje 70 godina od nastanka tog gradiva. Arhivsko gradivo koje sadrži osobne podatke može biti dano na korištenje i prije isteka navedenih rokova, ali u tom slučaju nadležni državni arhiv poduzima tehničke mjere za prikrivanje identiteta osobe na koju se podaci odnose, a korisnik potpisuje izjavu o neotkrivanju identiteta osobe na koju se osobni podaci odnose ako mu je poznat na temelju drugih dostupnih podataka. Postoje iznimke kada su osobni podaci u javnom arhivskom gradivu dostupni prije isteka roka, kada korištenje zahtijeva osoba na koju se gradivo odnosi (ili osoba koju ona ovlasti), ako je gradivo od nastanka namijenjeno javnosti, ako je osobni podatak već postao dostupan javnosti ili je općepoznat, ako sama osoba na koju se osobni podatak odnosi pristane na to ili ako je sama ili posredstvom druge osobe objavila taj podatak.²⁵ Iako je ovo pitanje vrlo važno, većini istraživača ne bi trebalo predstavljati značajnu prepreku za istraživanje, jer bi samim ispitivanjem živućih roditelja, djedova i baka

²² Ibid, str. 104.-105.

²³ Ibid, str. 105.

²⁴ Zakon o arhivskom gradivu i arhivima, n.dj. (10.8.2018.).

²⁵ Ibid.

te drugih rođaka i zapisivanjem podataka do kojih se tim putem dođe, trebalo biti moguće prikupiti dovoljno podataka za razdoblje unatrag 100 ili više godina.

4.3. Matične knjige

Matične knjige spadaju među najvrjednije arhivsko gradivo te su nezamjenjiv izvor vjerodostojnih isprava kojima se dokazuju osobna stanja građana. U njima su kronološki zabilježena rođenja/krštenja, vjenčanja i smrti pojedinaca. Podaci iz matičnih knjiga služe za dokazivanje srodstva i podrijetla te su primarni izvor za genealoška istraživanja. Matice su nastale kao crkvene evidencije organizirane po župama, a s vremenom je isključivo crkvenu nadležnost zamijenila crkveno-državna nadležnost.²⁶ U suvremeno doba vode se državne i crkvene/vjerske matične knjige.

Državne matične knjige prva uvodi Engleska 1538. godine, a godinu kasnije i Francuska. Početak vođenja matičnih knjiga u Katoličkoj crkvi započeo je odredbama Tridentskog koncila (1545.-1563.), kojima je propisano vođenje matičnih knjiga rođenih i vjenčanih. Te knjige trebale su služiti kao dokaz pripadnosti katoličkoj crkvi. Službeni jezik u administraciji, školi, Katoličkoj crkvi, sudstvu i javnom životu u Hrvatskoj i Slavoniji, bio je do 1848., latinski jezik. Matične knjige rimokatolika i grkokatolika su najvećim dijelom vođene na latinskom, dok su matične knjige pravoslavaca pisane crkveno-slavenskim jezikom i ćirilicom, matične knjige protestanata, ovisno o području, njemačkim ili mađarskim jezikom, a matične knjige Židova pisane su hebrejskim i njemačkim jezikom. Od 1. siječnja 1878. određeno je da se sve matice kod svih župa moraju voditi na službenom hrvatskom jeziku, te je zbog mogućnosti gubitka jedinog primjerka matičnih knjiga pokrenuto vođenje parica.²⁷ Matične knjige preuzimane su u Državni arhiv u Zagrebu od matičnih ureda u prvoj polovici 1960-ih godina, a u razne arhive preuzimane su i još ranije; nakon Drugog svjetskog rata vođenje matičnih knjiga više nije nadležnost Crkve, a matične knjige koje su još bile u operativnoj uporabi preuzimali su matični uredi, a starije knjige arhivi²⁸. Iz Mađarske su restitucijom 1960. preuzete matice parice s prostora Baranje. Dio matičnih knjiga s područja Zagrebačke županije preuzet je 1998. godine.²⁹ Arhivi su tada izradili popise za matične

²⁶ Milić, A. Zbirka matičnih knjiga u Hrvatskom državnom arhivu. URL: <https://hrcak.srce.hr/194831> (11.06.2018.).

²⁷ Ibid.

²⁸ Vlahov, D. Matične knjige u Povijesnom arhivu u Pazinu. URL: <https://hrcak.srce.hr/96235> (05.09.2018.).

²⁹ Matične knjige. URL: <http://www.rodoslovlje.hr/rodoslovni-izvori/maticne-knjige> (11.06.2018.).

knjige rođenih, vjenčanih i umrlih, po konfesijama, župama, parohijama odnosno mjestima te su ti popisi postali vrlo vrijedno arhivsko pomagalo za korisnike.³⁰

4.3.1. Čuvanje, pretraživanje i korištenje matica

Set mikrosnimaka sastoji se od master negativa, negativ kopije i nekoliko kopija dijapozitiva. Master negativ čuva se u posebnom sigurnosnom spremištu izvan Zagreba kao sigurnosna kopija originala. Negativ kopija koja se izrađuje direktnim (kontaktnim) postupkom čuva se u Središnjem laboratoriju za mikrografiju i reprografiju Hrvatskog državnog arhiva (u daljnjem tekstu HDA), a služi za izradu daljnjih kopija negativa, odnosno dijapozitiva. Za potrebe istraživača i korisnika u mikročitaonici HDA koristi se kopija dijapozitiva, a originali se mogu dobiti na uvid samo u rijetkim slučajevima, npr. kada je kopija mikrosnimka nečitka. Regionalni državni arhivi u Hrvatskoj koriste drugu kopiju dijapozitiva za matične knjige sa njihovog područja.³¹

Mnogo korisnika po prvi puta se susreće sa pregledavanjem mikrofilmova kada odluči započeti vlastito genealoško istraživanje. Fond dokumenata u HDA dostupan je dijelom na mikrofilmu, a dijelom na DVD snimkama. Katalog je digitalno obrađen i dostupan na računalu HDA u Velikoj čitaonici. Mikroteka HDA danas se sastoji od preko 7 milijuna snimaka matičnih knjiga, glagoljskih zapisa, zemljovida, katastarskih mapa te ostaloga gradiva iz HDA i drugih arhiva u Hrvatskoj i inozemstvu. Čitanje i pregledavanje korisnicima je omogućeno na mikročitačima s prednjom projekcijom koji su prikladni za dugotrajan rad.³²

Meze³³ pruža savjete za pretraživanje i pregledavanje matičnih knjiga, koji se mogu iskoristiti i kada se matične knjige pretražuje i pregledava preko interneta. Prvo, treba znati da katalog sadržava podatke koji su korisniku dovoljni za odabir i zaduživanje gradiva, a osnovni su: naziv mjesta ili župe, vrsta snimljene knjige (npr. R – Rođeni, V – Vjenčani, U – Umrli, S – Popisi duša), raspon godina na koje se knjiga odnosi, broj mikrofilma na kojem je snimka knjige (ili broj DVD-a na kojem je snimka knjige, kad mikrofilm više nije dostupan korisniku).

³⁰ Usp. Modrušan, M. Vrste arhivskih i drugih dokumenata kao izvor za genealoška istraživanja. URL: http://www2.arnes.si/~krsd1/conference/Speeches/Modrusan_Hrvatski_arhivi.htm (11.06.2018.).

³¹ Ibid.

³² Središnji laboratorij. *Hrvatski državni arhiv*. URL: <http://zagreb.arhiv.hr/hr/hda/fs-ovi/sredisnji-fotolaboratorij.htm> (11.06.2018.).

³³ Meze, Lj. Pretraživanje matica. (23.04.2008.). *Pretraživanje matica / Savjeti i iskustva / Rodoslovlje.HR*. URL: <http://www.rodoslovlje.hr/savjeti/pretrazivanje-matica> (11.06.2018.).

Na jednom mikrofilmu obično je snimljeno po nekoliko knjiga, a često se snimka zadnje knjige, kada ne stane na mikrofilm, nastavlja na mikrofilmu sljedećeg rednog broja. Tada je to označeno na kraju mikrofilma („Nastavlja se na...” te na početku sljedećeg mikrofilma („Nastavak s...“). Novije snimke u zaglavlju nose redni broj snimke (oko 600-750 po filmu). DVD je digitalna presnimka s osnovnog mikrofilma i ima prednost znatno većeg kapaciteta, pa je na njega presnimljeno po nekoliko mikrofilmova. Radi toga uvedena je nova oznaka, ispisana na poledini kutija DVD-a; Rola (npr. Rola – 543). Svaka digitalna snimka DVD-a označena je alfanumeričkom oznakom koja se sastoji od slovčanog prefiksa, devetoznamenkastog broja, točke i slovčanog sufiksa (koji označava vrstu digitalnog formata i nije od važnosti za korisnika). Te oznake precizno određuju svaki zapis, odnosno list ili stranicu matične knjige pa olakšavaju potragu, ali unatoč tome, istraživači često potroše mnogo vremena za pretragu snimaka. Stoga, Meze predlaže šest koraka koji bi trebali znatno olakšati posao istraživača. Prvo, prije samog istraživanja proći kroz odabrani primjerak medija (mikrofilm ili DVD s matičnom knjigom) i prema potrebi, izraditi njegov donekle precizan sadržaj: zabilježiti identifikacijski broj DVD-a, identifikacijski broj role, odnosno mikrofilma, identifikacijske brojeve početka svake knjige (uz dodatak za mjesto, vrstu knjige i raspon zapisanih godina), a ako želimo biti još precizniji, možemo zabilježiti identifikacijske brojeve za početak svake godine, svakog mjeseca i nađenog podatka. Bilježenje oznake o nađenom podatku je osobito korisno za kasniji ponovni pronalazak u slučaju potrebe. Kada smo zabilježili navedene oznake, možemo izraditi njihov sadržaj u tabličnom obliku, koristeći programsko rješenje poput Microsoft Excel-a.³⁴

4.4. Status Animarum

Osim matičnih knjiga, važan izvor za istraživanje genealogije, jesu crkvene knjige koje imaju naziv *Status Animarum* (Stanje duša), a nazivaju se još i staležnicima. Vođenje ovih knjiga propisano je Rimskim obrednikom (*Rituale Romanum*) iz 1614. godine, ali njegova provedba u početku nije bila obvezujuća, pa zapisi u staležnicima na žalost nemaju uniformni format već ovise o osobi koja je podatke upisivala. Crkvene vlasti vodile su staležnike kako bi imale pregled nad vjerskim događanjima u župi. Najstariji staležnici u sjeverozapadnoj Hrvatskoj potječu s kraja 18. stoljeća. S obzirom da staležnici na jednoj stranici sadržavaju podatke o datumima rođenja (krštenja), vjenčanja i smrti gotovo svih članova jedne obitelji kroz više generacija, a ponekad sadržavaju i podatke o selidbama, udajama u drugu župu, pa

³⁴ Ibid.

čak i izvanbračnim vezama, zapisi u staležnicima vrlo su zahvalan izvor za istraživače rodoslovlja.³⁵

Staležnici su najčešće knjige velikog formata (A3), podijeljene na pojedina sela i dijelove župe, a u tim dijelovima je jedna stranica posvećena jednom kućanstvu. U početku su vođeni opisno, a početkom 19. stoljeća uvodi se tablični prikaz. U knjigama su unaprijed tiskane tablice i nazivi stupaca, pa ih je osoba koja zapisuje podatke samo morala upisati na pravilno mjesto. Često se podaci o jednoj obitelji upisuju na više stranica. Za identifikaciju svakog kućanstva zapisani su podaci o mjestu i kućnom broju kućanstva, imenu i prezimenu gospodara u kućanstvu i podaci o ostalim članovima obitelji i njihovom srodstvu s gospodarom, kao i o slugama u kućanstvu, ako ih je bilo (npr. kod plemićkih obitelji). U sjeverozapadnoj Hrvatskoj zapisi su vođeni na latinskom jeziku, mada se u nekim knjigama mogu naći i zapisi na, danas neobičnom, hrvatskom jeziku.³⁶ Primjer knjige *Status Animarum* nalazi se na slici 1.

Slika 1. Status Animarum

Izvor: Status Animarum. URL: <http://www.rodoslovlje.hr/rodoslovni-izvori/status-animarum> (11.06.2018.).

³⁵ Status Animarum. URL: <http://www.rodoslovlje.hr/rodoslovni-izvori/status-animarum> (11.06.2018.).

³⁶ Ibid.

Slika 2 prikazuje primjer zapisa u staležniku.

Slika 2. Primjer zapisa u Status Animarum

Izvor: Status Animarum. URL: <http://www.rodoslovlje.hr/rodoslovni-izvori/status-animarum> (11.06.2018.).

Bračni par dobiva oznaku velikim slovom A. Njihova djeca dobivala su oznaku malog slova, u ovom primjeru, malo a. Drugi par u kućanstvu dobio bi oznaku B, njihova djeca oznaku b, itd. Kako bi se tko od djece vjenčao, uz prethodnu oznaku dobio bi novo, veliko slovo, npr. H te bi bilo dopisano ime osobe s kojom je vjenčan. Njihova djeca upisana bi bila pod malim slovom h. U slučaju nečije smrti, u odgovarajuću rubriku upisan bi bio datum smrti, a njegovo ime obično bi bilo prekriženo.³⁷

Staležnici su neprocjenjiv izvor podataka za rodoslove, pogotovo u slučajevima kada bi u nekom mjestu bilo više osoba s istim imenom i prezimenom. Također, pružaju dodatnu vrijednost time što sadrže podatke o događajima poput smrti na ratištima, koji nisu zapisani u maticama umrlih s obzirom da je smrt nastupila u drugoj župi. Jednom kada pronađemo

³⁷ Ibid.

staležnik od interesa i savladamo čitanje zapisa, u vrlo kratkom vremenu možemo saznati sve o razvoju neke obitelji u razdoblju od pedesetak i više godina.³⁸

4.5. Ostali izvori za genealoška istraživanja

Osim matičnih knjiga i staležnika, pojedini arhivi posjeduju i drugu dokumentaciju iskoristivu za genealoška istraživanja: zbirke genealoških stabala, zbirke osmrtnica, sudske spise, dokumente katastarske i geodetske uprave, dokumente iz školskih, obiteljskih arhiva i dr. U HDA se tako čuva kolekcija genealoških stabala znamenitih ličnosti, nastala sakupljanjem podataka od strane pojedinih djelatnika arhiva, zatim zbirka osmrtnica koju su stvorili djelatnici arhiva sakupljanjem osmrtnica za one osobe za koje se smatralo da su imali neku značajnu ulogu u društvu u Hrvatskoj, a dio osmrtnica HDA je dobio iz donacija i otkupa. Arhivi Republike Hrvatske čuvaju i brojne obiteljske arhive, u kojima često ima mnogo podataka o pojedinim članovima neke obitelji (mogu sadržavati izvatke iz matičnih knjiga rođenih, vjenčanih i umrlih, svjedodžbe, diplome, oporuke, diobene ugovore i drugu dokumentaciju koja sadrži genealoške podatke). Razni sudovi posjeduju sačuvane knjige pravnih spisa, osobito diobenih parnica, koji sadrže podatke o vlasnicima i njihovim nasljednicima kroz nekoliko generacija. Neki arhivi čuvaju i preuzetu dokumentaciju geodetske uprave (npr. HDA je preuzeo arhivu geodetske uprave za sjevernu Hrvatsku, a Državni arhiv u Splitu geodetske uprave za područje Dalmacije), gdje se mogu naći podaci o vlasnicima pojedinih parcela zemljišta, koje su tijekom vremena u raznim parnicama ili prodajama mijenjale vlasnika. Regionalni arhivi preuzeli su i starije arhive osnovnih i srednjih škola (do 1962. godine), gdje se mogu pronaći imenici u kojima su upisana imena i prezimena roditelja i učenika. HDA je preuzeo dio arhiva Pravnog i Filozofskog fakulteta u Zagrebu, gdje se također mogu pronaći podaci o studentima i njihovim roditeljima.³⁹

4.6. Pomagala za genealoška istraživanja

Za genealoška istraživanja korisna su i razna druga pomagala, koja se ne nalaze u arhivima. Shematizmi pojedinih crkvenih organizacija i zajednica sadrže podatke o tome od kada postoje matične knjige pojedine župe ili druge crkvene zajednice. Stari telefonski imenici ponekad mogu poslužiti u potrazi za genealoškim podacima, jer su unutar njih podaci poredani po abecednom redu mjesta te unutar toga po abecednom redu prezimena. Uredi za prijavu i odjavu stanovnika vodili su podatke o stanovanju i prebivalištu svih stanovnika, na

³⁸ Ibid.

³⁹ Usp. Modrušan, M. Vrste arhivskih i drugih dokumenata kao izvor za genealoška istraživanja. URL: http://www2.arnes.si/~krsd1/conference/Speeches/Modrusan_Hrvatski_arhivi.htm (11.06.2018.).

kartotečnim listićima bilježeni su podaci o rođenju svakog građana, a ponekad i podaci o roditeljima i stanodavcu. Uz sve navedeno, za genealoška istraživanja mogu poslužiti i popisi stanovništva i popisi birača, što ih čuvaju statistički zavodi.⁴⁰

4.7. Arhivsko gradivo za genealoška istraživanja izvan državnih arhiva

Gradivo za genealoška istraživanja može se nalaziti i izvan arhiva. Najbogatiji arhivi s genealoškim podacima su crkveni arhivi. Gotovo svi posjeduju matice parice za 19. i 20. stoljeće, što je vrlo važno jer one zamjenjuju originalne matične knjige za župe u kojima su matične knjige u toku Drugog svjetskog rata, pa čak i u Domovinskom ratu, uništene ili nestale. U župnim uredima se također nalazi i dio originalnih matičnih knjiga, koje iz nekih razloga nisu preuzete u državne arhive. Župni arhivi posjeduju i već opisane knjige staleša duša, tzv. *Status animarum*. U njima se nalaze podaci o članovima obitelji od druge polovice 18. st. do danas, a važno je da se na istom mjestu nalaze podaci o rođenju, vjenčanju i smrti za svakog člana obitelji, ponekad za pet do šest generacija. U nedostatku matičnih knjiga, *Statusa animarum* i sličnih, podaci iz knjiga napovijedi za mladence, koje su također vodili župnici, mogu poslužiti kao izvor identičnih podataka. U nekim župama vodi se i tzv. knjiga „Aniversaria“, što su knjige o godišnjem služenju svetih misa za umrle, pa se tamo mogu pronaći podaci o rođenju i smrti pokojnika. U civilnim matičnim uredima nalaze se matične knjige rođenih, vjenčanih i umrlih koje su preuzete iz crkvenih arhiva, od 1878. godine, ali i ranije. Civilne matične knjige počele su se pisati 1946. godine, a kasnije se nastavljaju pisati paralelno i u crkvenim zajednicama. Veći gradovi posjeduju i posebne grobne arhive, pa se tako u Zagrebu čuva dokumente o ukopu na groblju Mirogoj od kraja 19. stoljeća. U njima se nalaze podaci o pokojniku, o vlasniku grobnog mjesta, podaci o osobama koje su prijavile smrt pokojnika te podaci o promjeni vlasnika groba, a u nedostatku drugih podataka, za genealoško istraživanje mogu poslužiti i grobni natpisi.⁴¹ Sami nadgrobni spomenici kao izvor pružaju mnogo podataka, ali, ako nisu digitalizirani, ovisno o lokaciji i s obzirom na činjenicu da ih se ne može vidjeti drugačije nego dolaskom na mjesto gdje se nalaze, većini istraživača nisu jednostavni za uporabu.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid.

5. Uloga Hrvatskog državnog arhiva u genealoškim istraživanjima

Istraživači obiteljske povijesti izvore za genealoška istraživanja mogu pronaći u većem broju fondova i zbirci Hrvatskog državnog arhiva. Najvažniji i najkorišteniji izvori su zbirka matičnih knjiga, zbirka grbovnica, zbirka prijepisa grbovnica, zbirka grbova obitelji Hrvatske i Slavonije te dopunski mikrofilmovi – matične knjige.⁴²

Istraživanje arhivskog gradiva moguće je samo u Arhivu, što je utvrđeno Zakonom o arhivskome gradivu i arhivima, Pravilnikom o korištenju arhivskoga gradiva te Pravilnikom o radu čitaonica Hrvatskoga državnog arhiva. Stoga, prije istraživanja potrebno se dobro pripremiti, što za genealoško istraživanje znači prikupiti imena, prezimena, mjesta i godine rođenja, vjenčanja, smrti osoba i sl. Za istraživanje se može pripremiti i putem interneta, pretragom Nacionalnog arhivskog informacijskog sustava (dalje u tekstu, NAIS), gdje je moguće pretražiti podatke o svim arhivskim fondovima i zbirkama, njihovim stvarateljima, obavijesnim pomagalicama, posebnim vrstama gradiva (isprave, matične knjige...) te pregledati objavljene digitalne sadržaje. Kada utvrdimo u kojim se cjelinama (fondovima i zbirkama) gradivo nalazi, pomoću obavijesnog pomagala u čitaonici ili u NAIS-u možemo pronaći i naručiti za korištenje traženi dokument.⁴³

5.1. Zbirka matičnih knjiga (1621.–1947.)

Sadrži ukupno 2186 matičnih knjiga rođenih, umrlih i vjenčanih iz razdoblja 17.-20. st. Najveći dio matičnih knjiga je s područja sjeverozapadne Hrvatske te manji dio s područja Slavonije i Primorja. Uzevši u obzir kako su do 1946. godine matične knjige vodile vjerske zajednice, potrebno je znati kojoj vjerskoj zajednici je obitelj pripadala te kojoj je župi li parohiji pripadalo mjesto u kojem su članovi te obitelji živjeli. Zbirka matičnih knjiga HDA sadrži, prema vjerskim zajednicama, knjige rimokatolika, grkokatolika, pravoslavaca, židova, reformista i vojnih osoba. Osim toga, u HDA se čuvaju i parice s područja sjeverne i istočne Hrvatske te stanja duša (status animarum), a HDA prikuplja i evidencije o matičnim knjigama na području Hrvatske.⁴⁴

⁴² Genealogija – istraživačke teme. (2016.). *Korištenje arhivskog gradiva*. URL: <http://www.arhiv.hr/Portals/0/Dokumenti/%C4%8Citaonica/Deplijan%20genealogija.pdf?ver=2017-04-10-102534-000> (11.6.2018.).

⁴³ Hrvatski Državni Arhiv > istražite gradivo. URL: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Istrazite-gradivo> (11.06.2018.).

⁴⁴ Prema: Genealogija – istraživačke teme. (2016.). *Korištenje arhivskog gradiva*. URL: <http://www.arhiv.hr/Portals/0/Dokumenti/%C4%8Citaonica/Deplijan%20genealogija.pdf?ver=2017-04-10-102534-000> (11.6.2018.).

5.2. Zbirka dopunskih mikrofilmova matičnih knjiga i popisa obitelji (1516.–1947.)

Sastoji se od sustavno snimanih matičnih knjiga svih vjeroispovijesti s područja Republike Hrvatske i dijela rimokatolika iz Bosne i Hercegovine, s čime je HDA započeo 1985. godine. Baza podataka o matičnim knjigama po mjestima i korisničke kopije snimljenih matičnih knjiga dostupne su korisnicima u Velikoj čitaonici HDA.⁴⁵

5.3. Zbirka grbovnica (1434.–1918.)

Zbirka grbovnica pojedinih obitelji sadržava podjele običnoga plemstva ugarsko – hrvatskih vladara, podjele različitih vrsta plemstva od strane raznih vladara te podjele barunstva i grofovstva, a sređena je po abecednom redu prezimena te u njen sastav ne ulaze grbovnice iz drugih fondova (županija, obitelji i sl.).⁴⁶

5.4. Zbirka prijepisa grbovnica (1542.–1780.)

Sadržava četiri knjige u kojima se nalaze prijepisi diploma kojima se podjeljuje plemstvo iz razdoblja 1542.-1780. godine.⁴⁷

5.5. Zbirka grbova obitelji Hrvatske i Slavonije (1840.–1883.)

Sadrži prijepis rukopisnoga grbovnika Ivana Labaša – Blaškovečkog te heraldičke radove Ivana Kukuljevića sa crtežima grbova (obitelji, civilnih i crkvenih poglavara, gradova i dr.).⁴⁸

5.6. Nacionalni arhivski informacijski sustav i ARHiNET

Krajem 2006. godine pokrenut je Nacionalni arhivski informacijski sustav (u daljnjem tekstu NAIS) s ciljem sustavnog organiziranja i razvoja novih vrsta informacijskih službi i usluga te podizanja njihove kvalitete, kao i na poboljšanju dostupnosti i iskoristivosti arhivskih informacija.⁴⁹ Registar arhivskih fondova i zbirki Republike Hrvatske je središnja nacionalna evidencija arhivskoga gradiva koju vodi Hrvatski državni arhiv. *Online* Registar je sastavni dio ARHiNET sustava i omogućuje pristup podacima o arhivskim izvorima koji se čuvaju u državnim i drugim arhivima te kod drugih imatelja arhivskog gradiva. Podaci u Registru upisuju se i kontinuirano nadopunjuju na temelju prijava imatelja gradiva u nadležnosti državnih arhiva, a javnosti su dostupni kroz različite baze podataka koje se mogu pretraživati u otvorenom dijelu ARHiNET sustava. Pretraživati se može na više načina:

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Ibid.

⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Hrvatski Državni Arhiv > istražite gradivo > NAIS. URL: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Istrazite-gradivo/NAIS> (11.06.2018.).

jednostavnim pretraživanjem prema bilo kojoj riječi iz jedinice opisa (npr. sabor, Radić ili arhiv) ili kombiniranjem više kriterija iz jedinica opisa arhivskih jedinica, stvaratelja i imatelja. U sustavu je moguće i pregledati digitalne snimke najznačajnijih i najčešće korištenih dokumenata te dodatne informacijske izvore (trenutno više od 300.000 javno dostupnih digitalnih snimaka i 1.700 inventara i drugih tekstualnih zapisa).⁵⁰ Korisnici Registar mogu koristiti kako bi saznali koji se arhivski fondovi, zbirke i dokumenti čuvaju u Hrvatskoj. Mogu se pretraživati arhivski izvori, matične knjige, obavijesna pomagala te pregledavati digitalni sadržaji.

Najvažnije gradivo za genealoška istraživanja dostupno za pretraživanje u sustavu ARHiNET čine matične knjige. Sučelje za pretraživanje je dovoljno jednostavno za snalaženje, ali bilo bi dobro da su dostupne i upute za rad za korisnike kojima mogu zatrebati. Takve upute bile su dostupne prije određenog vremena, ali na trenutnoj verziji mrežne stranice ih nema. Također, trenutno je moguće samo jednostavno pretraživanje, opcija za složeno pretraživanje više ne postoji. Prilikom pretraživanja može se postaviti nekoliko kriterija; može se odabrati nadležnost arhiva, gdje se bira između područnih državnih arhiva ili HDA, može se pretraživati arhivsko gradivo, obavijesna pomagala, stvaratelje, imatelje ili matične knjige, odabrati polje za pretraživanje (naziv, opis, signatura) te raspon godina za pretragu. Moguće je i ograničiti pretraživanje samo na ono gradivo koje je dostupno u digitalnom obliku.

⁵⁰ Arhinet. Registar arhivskih fondova i zbirki RH. URL: <http://arhinet.arhiv.hr/index.aspx> (11.06.2018.).

The screenshot shows the ARHINET search page. At the top, there are navigation buttons: POČETNA, STVARATELJI, O SUSTAVU, and POMOĆ. The main heading is 'Pretraživanje'. Below it is a search form with the following fields: 'Nadležni arhiv:' (dropdown), 'Katalog:' (dropdown set to 'MATIČNE KNJIGE'), 'Polje za pretraživanje:' (dropdown), 'Razdoblje (godine):' (range input), and a 'Traži' button. A checkbox 'samo gradivo s digitalnim sadržajem' is also present. Below the search form, the results section 'Rezultati pretraživanja' shows 'Pronađeno 355 zapisa' and 'Prikaži: 20 zapisa po stranici'. The results list four entries for 'MATIČNE KNJIGE' from the 'HR-MK-DAZD' collection, covering various years and locations (Split, Rimokatolici). Each entry includes a link to the 'Državni arhiv u Zadru' and a note about digital availability.

Slika 3. Sučelje za pretraživanje, ARHiNET

Izvor: Arhinet. Registar arhivskih fondova i zbirke RH. URL:

<http://arhinet.arhiv.hr/search.aspx?TableId=5> (11.06.2018.).

Odlazak u Arhiv je ponekad nemoguć ili teško izvediv, bilo zbog vremenskih, bilo financijskih zahtjeva, jer se gradivo koje tražimo, a nije digitalizirano, može osim u HDA nalaziti u jednom od 18 područnih državnih arhiva u Hrvatskoj. Stoga, digitalizacijski projekti poput ovog trebali bi dobiti svu moguću podršku kako bi olakšali genealoška, ali i sva druga istraživanja arhivskog gradiva. Alternativa posjeti Arhivu, mogu biti neki od mrežnih izvora za genealoška istraživanja na internetu, na koje uputu pruža HDA na svojim mrežnim stranicama⁵¹:

- Hrvatsko rodoslovno društvo "Pavao Ritter Vitezović"
- Genealogy in Croatia
- Croatian roots
- Family Search
- The Genealogy Home Page
- World-Wide Genealogical Resources
- WorldGenWeb.

⁵¹ Hrvatski Državni Arhiv > Istražite gradivo > Popularne teme > Genealogija. URL: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Istra%C5%BEite-gradivo/Popularne-teme/Genealogija> (11.06.2018.).

Današnji korisnici žele lako dostupne informacije na mreži, bilo kada i s bilo kojeg mjesta, ali žele i da su informacije provjere i pouzdane. Kate Theimer tvrdi kako arhivi moraju izmijeniti nekadašnju filozofiju „ako opišemo gradivo, korisnici će doći.“ (engl. „if we describe it, they will come“) u filozofiju „budite prisutni gdje i vaši korisnici“ (engl. „go where your users are“), omogućavanjem pristupa digitaliziranim zbirkama gradiva na mreži kako bi uspješnije privukli korisnike.⁵² Stoga, arhivi kao pouzdane institucije morali bi se truditi prilagoditi svojim korisnicima, primjerice kontinuiranom gradnjom mrežnih kataloga i mrežnih aplikacija te aktivnim sudjelovanjem u društvenim mrežama i servisima poput Facebooka, Youtubea, a u današnje vrijeme i iznimno popularnog Instagrama. Prema Ivanoviću⁵³, javna djelatnost i promidžba arhivskih programa očituje se „kroz programe upoznavanja javnosti s gradivom i njegovim značajem, poticanje korištenja, kulturnu i obrazovnu djelatnost arhiva te održivo gospodarsko korištenje gradiva“. Sve navedeno moguće je osim predstavljanjem usluga i programa na službenim mrežnim stranicama arhiva, podržati kvalitetnim korištenjem društvenih mreža i alata, što HDA već neko vrijeme i prilično uspješno radi. Sve navedeno vrlo je važno za dostupnost gradiva, jer ako obavijesna pomagala, a možda i gradivo koje nas zanima, možemo pregledati od kuće putem interneta, nemjerljivo se povećava njegova dostupnost i smanjuje trošak vremena za korisnika.

„Intenzitet korištenja gradiva u arhivu, a onda i njegova relevantnost za širu korisničku zajednicu, nerijetko ovisi upravo o ovakvim praktičnim uvjetima dostupnosti.“⁵⁴

Genealoška istraživanja, osim upućivanjem na mnoštvo korisnih materijala koje posjeduje HDA te druge mrežne izvore, mogla bi se od strane arhiva i struke podržati i izgradnjom mrežno dostupne aplikacije za izradu obiteljskih stabala, čime bi se otvorila mogućnost suradnje i razmjene savjeta i iskustava sa drugim zainteresiranim korisnicima.

⁵² Theimer, K. Embracing Web 2.0: Archives and the Newest Generation of Web Applications. // The American Archivist, Vol.74 (Spring/Summer 2011), URL:

<http://americanarchivist.org/doi/pdf/10.17723/aarc.72.1.k73112x7n0773111> (11.06.2018.).

⁵³ Priručnik iz arhivistike. 1. dio / Jozo Ivanović. - Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2010., str. 134.

⁵⁴ Ibid., str. 133.

5.7. Izvješća o radu Hrvatskog državnog arhiva

Izvješća o radu Hrvatskog državnog arhiva dostupna su na mrežnim stranicama arhiva za razdoblje od 2010. do 2017. godine.⁵⁵ Tablica 1 prikazuje statističke podatke za navedeno vremensko razdoblje⁵⁶ o ukupnom broju korisnika, dnevnih posjeta arhivu, broja izdanih jedinica gradiva korisnicima, a gdje je to dostupno i broja izdanih jedinica gradiva u svrhu genealoškog istraživanja. Podaci se odnose na sve čitaonice arhiva; Veliku čitaonicu HDA, čitaonicu Odjela hrvatski filmski arhiv, čitaonicu Odjela Depozit Zagrebačke nadbiskupije na Kaptolu i čitaonicu na Marulićevu trgu namijenjenu za korištenje gradiva Valvasorove grafičke zbirke i gradiva Metropolitanske knjižnice.

Tablica 1. Statistika posjećenosti i korištenja gradiva HDA

Godina	2010.	2011.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Korisnici ukupno	1.236	1.251	1.218	1.517	1.307	1.329	1.438
Dnevni posjeti ukupno	7.820	9.382	7.946	8.242	8.221	8.570	8.894
Izdano jedinica gradiva	22.410 (57.473 preslika gradiva)	25.350 (40.000 preslika gradiva)	21.850 (71.880 preslika gradiva)	26.693 (71.063 preslika gradiva)	21.486 (72.808 preslika gradiva)	26.120 (123.960 preslika gradiva)	27.593 (1.589.447 preslika gradiva)
Izdano jedinica u svrhu genealoškog istraživanja	26%	Podatak nedostupan	Podatak nedostupan	Podatak nedostupan ⁵⁷	Podatak nedostupan ⁵⁸	Podatak nedostupan	Podatak nedostupan

6. Izvori za istraživanje rodoslovlja na internetu

Uz mnoštvo drugih korisnih informacija za istraživače rodoslovlja, Gledec⁵⁹ na mrežnim stranicama Rodoslovnog društva „Pavao Ritter Vitezović“ opisuje načine na koje je moguće istražiti obiteljsko stablo te opisuje osnovne podatke koje bi trebalo zabilježiti o svakoj osobi kako bi rodoslov bio potpun i razumljiv. Tako bi o svakoj osobi, uz evidenciju o bračnim

⁵⁵ Hrvatski Državni Arhiv. URL: <http://www.arhiv.hr/O-nama/Dokumenti/Izvje%C5%A1%C4%87a> (11.06.2018.).

⁵⁶ Izuzetak je 2012. godina, za koju nedostaje mrežno dostupno izvješće o radu

⁵⁷ Dostupan je podatak o 425 zahtjeva za izdavanjem informacija i izvoda iz matičnih knjiga, obrađenih od strane Korisničke službe HDA

⁵⁸ Dostupan je podatak kako je Korisnička služba evidentirala 1.833 upita i obradila 244 pisanih zahtjeva za izdavanjem informacija i izvoda iz matičnih knjiga

⁵⁹ Gledec, G. Vrste rodoslova. (25.02.2008.). *Vrste rodoslova / Savjeti i iskustva / Rodoslovlje.HR*. URL: <http://www.rodoslovlje.hr/savjeti/vrste-rodoslova> (11.6.2018.).

partnerima i potomcima, trebalo zabilježiti ime i prezime (djevojačko prezime za žene), datum i mjesto rođenja, datum i mjesto vjenčanja te datum i mjesto smrti. Pri izradi obiteljskog stabla koje pokazuje povijest obiteljske loze, možemo izabrati jedan od tri smjera:

- Rodoslov predaka (engl. Ancestry Tree) – pokušava obuhvatiti što je više moguće predaka iz muške i ženske linije, ne vodi računa o njihovoj braći i sestrama već samo o roditeljima. Unatoč tome, preporuka je voditi bilješke i o braći i sestrama predaka, jer često mogu pomoći u slučaju višestrukih imena i obiteljskih linija.⁶⁰
- Obiteljsko stablo (engl. Family Tree) – prikazuje mušku liniju predaka te supruge, braću i sestre tih predaka. Moguće je izraditi i žensku liniju predaka, ali uz mnogo veće poteškoće jer su gotovo uvijek žene uzimale prezime muškarca.⁶¹
- Prošireno obiteljsko stablo (engl. Extended Family Tree) – prikazuje sve grane stabla od najranijeg poznatog pretka (sve potomke i njihove supruge, rekurzivno), može biti ogromno i uključivati više tisuća osoba. Prikaz takvog stabla može biti izuzetno dugačak po jednoj dimenziji, pa je najbolje koristiti kružni prikaz.⁶²

Ove informacije mogu nam poslužiti da se kao istraživač okušamo u izradi vlastitog obiteljskog stabla, upotrebom jednog od alata dostupnih u tu svrhu, o čemu će riječ biti u kasnijem dijelu ovog rada.

Mrežne stranice poput The Genealogy Home Page⁶³ i WorldGenWeb⁶⁴ sadrže korisne poveznice i upute istraživačima obiteljske povijesti kao i informacije o izvorima koji su navedeni prema geografskim regijama i pojedinačnim zemljama. Genealoško društvo Utah na mrežnoj stranici FamilySearch⁶⁵ održava veliku bazu podataka o genealoškim izvorima, uključujući i najveći dio starijih matičnih knjiga za područje Hrvatske. Mrežno mjesto GENi⁶⁶ omogućuje izgradnju online obiteljskih stabala i komunikaciju korisnika, ugodnog je dizajna i jednostavno za uporabu. Usluga mrežne stranice GENi besplatno je dostupna u probnom periodu od 14 dana, a nakon toga je za korištenje potrebno platiti 60-80 američkih dolara,

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Ibid.

⁶² Ibid.

⁶³ Genealogy & Family History | Search Family Trees & Vital Records. URL: <https://www.archives.com/> (11.06.2018.).

⁶⁴ Home – WorldGenWeb Project. URL: <https://www.worldgenweb.org/> (11.06.2018.).

⁶⁵ Free Family History and Genealogy Records. URL: <https://www.familysearch.org/> (11.06.2018.).

⁶⁶ Family Tree & Family History. URL: <https://www.geni.com/> (11.06.2018.).

stoga je u ovom radu detaljnije proučena i opisana usluga FamilySearch, koja se dojmila kao najkompletnija i najpristupačnija prosječnom korisniku.

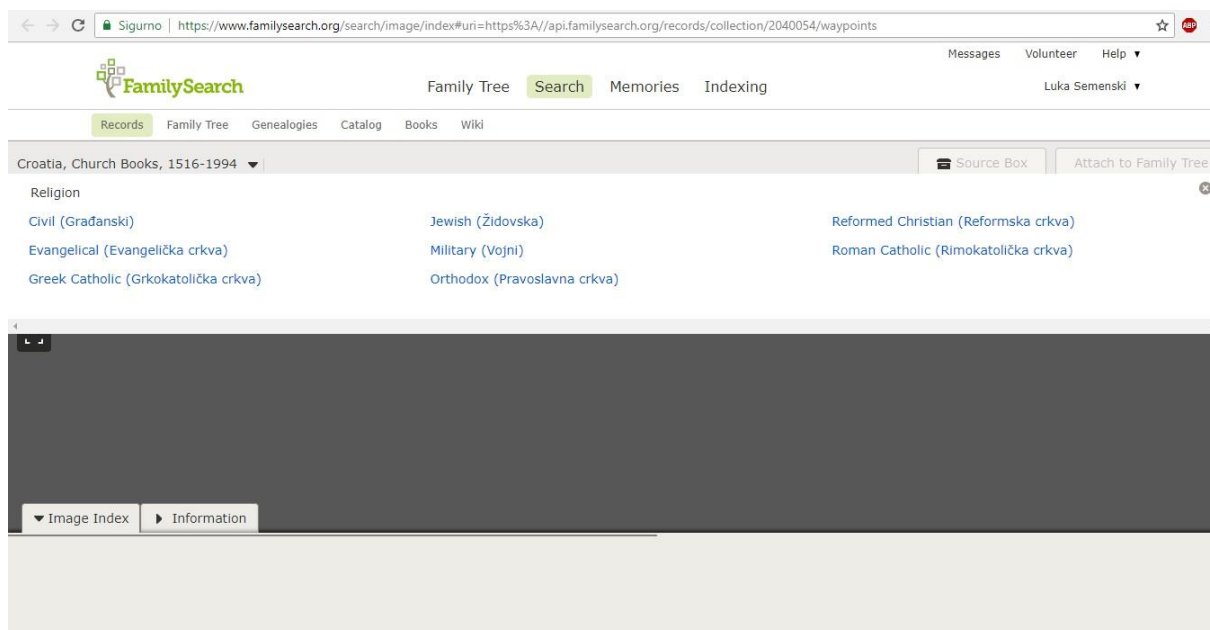
6.1. FamilySearch

Genealoško društvo Utah osnovano je 1894. godine, a poznato je i pod nazivom FamilySearch. To je najveća genealoška organizacija na svijetu, sponzorirana od strane *Crkve Isusa Krista, svetaca posljednjih dana*, posvećena pomaganju ljudima u pronalasku predaka putem lakog pristupa arhivskom gradivu. Napredak u tehnologiji i ulazak u digitalno doba omogućio im je dijeljenje građe i usluga sa milijunima ljudi širom svijeta. Usluge koje pružaju uključuju snimanje sigurnosnih kopija mikrofilmova, digitalizaciju i sigurnosnu pohranu, mrežno indeksiranje digitaliziranog gradiva i pružanje pristupa digitalnom gradivu na mreži.⁶⁷ Korištenje digitalizirane građe potpuno je besplatno za sve korisnike koji otvore korisnički račun na mrežnoj stranici FamilySearch. *Crkva Isusa Krista, svetaca posljednjih dana* snimila je u razdoblju od 2005. do 2012. godine na mikrofilmove matične knjige u državnim arhivima Republike Hrvatske te se digitalne fotografije matičnih knjiga koje su do sada bile dostupne putem lokalnih Centara za obiteljsko rodoslovlje i državnih arhiva mogu pretraživati na njihovim mrežnim stranicama. Ipak, na mrežnim stranicama ne nalaze se sve matične knjige dostupne u državnim arhivima, nego jedino one koje su tijekom devedesetih godina prošlog stoljeća snimljene na mikrofilmove.⁶⁸

Pretraživanje korisnik započinje odabirom crkve kojoj pripadaju matice koje ga zanimaju te zatim odabirom same župe (slika 4). Na slici 5 prikazan je primjer jedne od digitaliziranih matičnih knjiga pokojnika, za Rimokatoličku vjeroispovijest, župu Sv. Marije u Zagrebu za razdoblje od 1912. do 1916. godine.

⁶⁷ About FamilySearch. URL: <https://www.familysearch.org/home/about> (11.06.2018.).

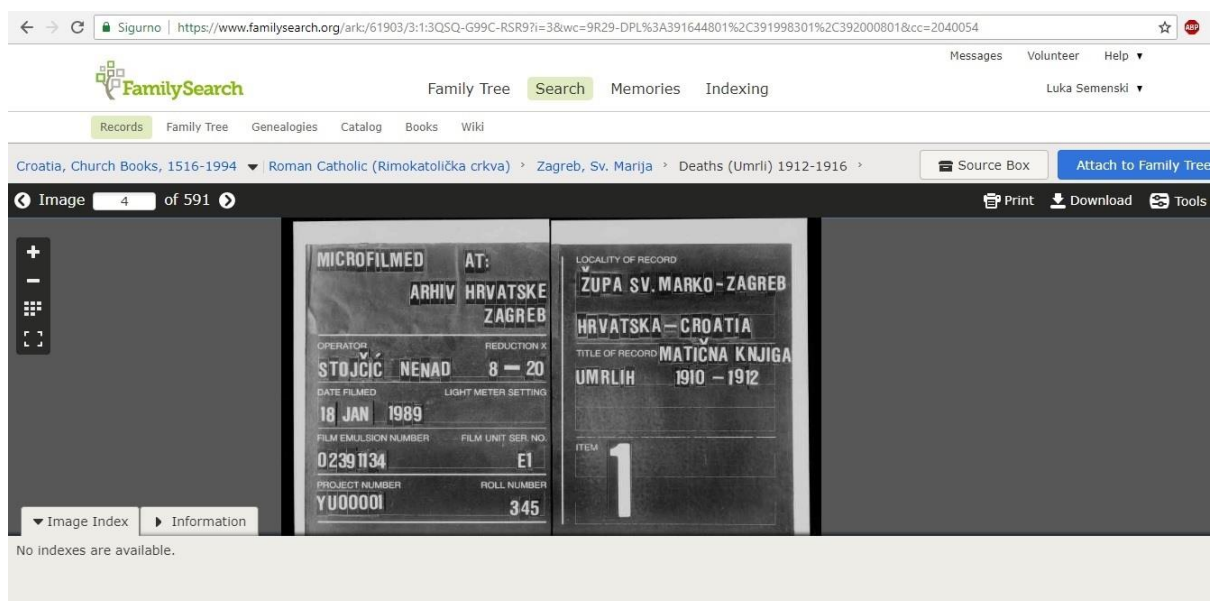
⁶⁸ Sambunjak, S. Hrvatske matične knjige dostupne u digitalnom obliku. (19.06.2012.). *Hrvatske matične knjige dostupne u digitalnom obliku | Članci i objave | Rodoslovlje.HR*. URL: <http://www.rodoslovlje.hr/clanci/hrvatske-maticne-knjige-dostupne-u-digitalnom-obliku> (11.06.2018.).

Slika 4. Digitalizirane hrvatske matične knjige

Izvor: Religion. URL:

<https://www.familysearch.org/search/image/index#uri=https%3A//api.familysearch.org/record/s/collection/2040054/waypoints> (11.06.2018.).

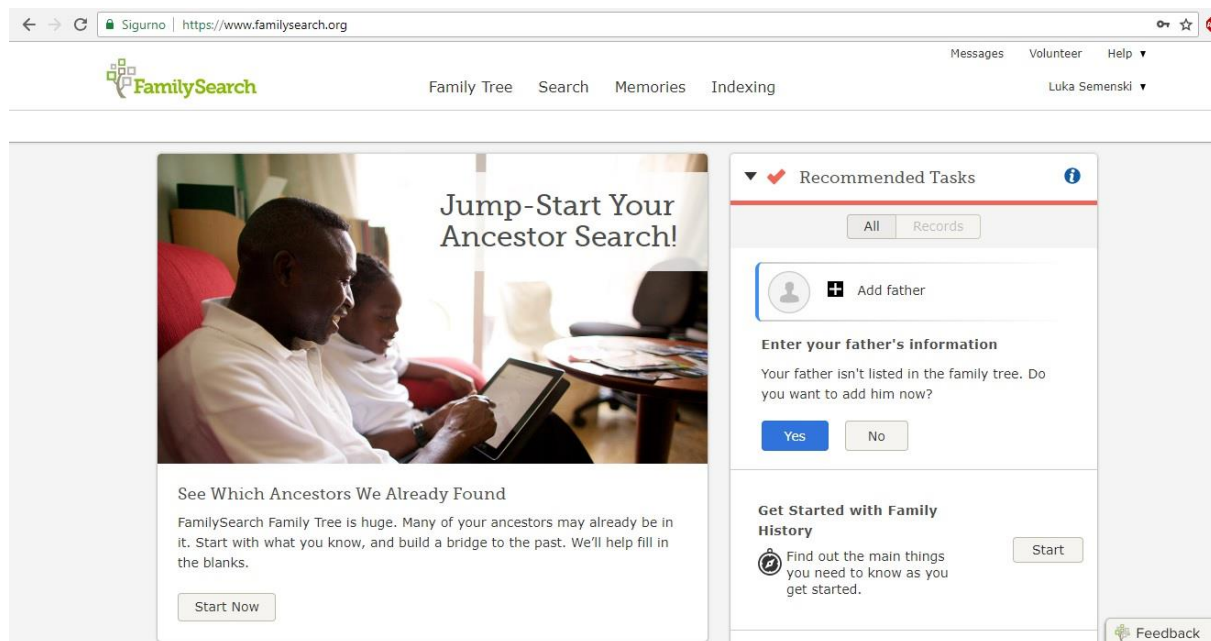

Slika 5. FamilySearch - digitalizirane matične knjige

Izvor: Croatia, Church Books, 1516-1994. URL:

<https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3QSQ-G99C-RSR9?i=3&wc=9R29-DPL%3A391644801%2C391998301%2C392000801&cc=2040054> (11.06.2018.).

Nakon registracije, korisnik može odmah započeti potragu za podacima o svojim precima, na što ga potiče početna stranica koju ugleda odmah nakon prijave na račun (slika 6).

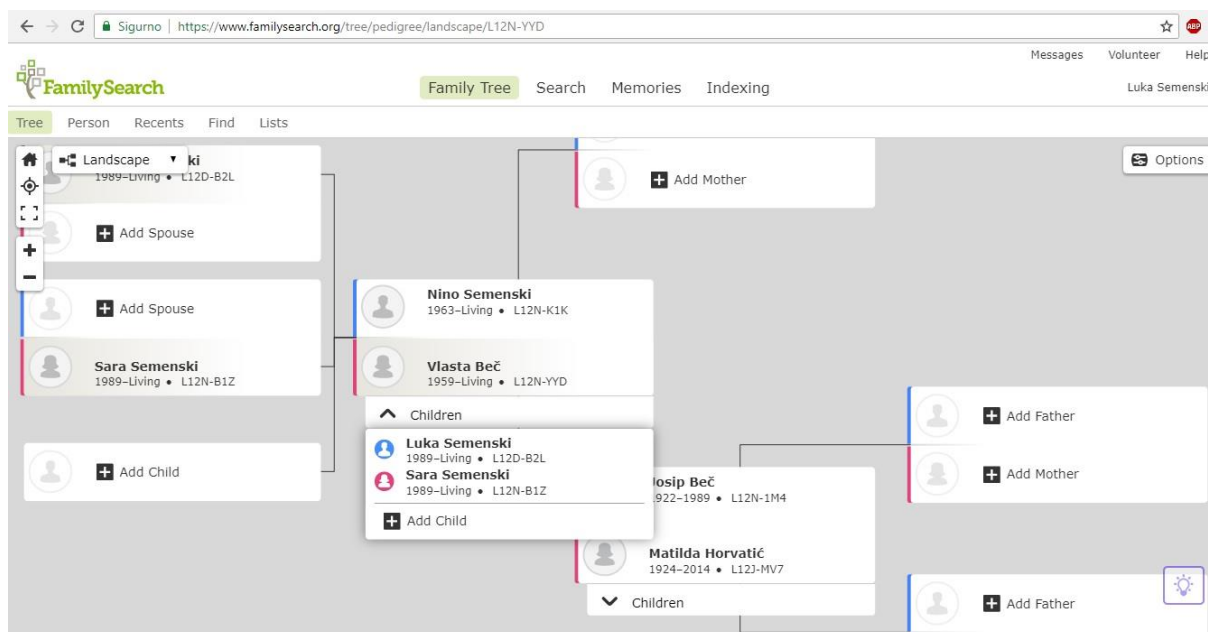

Slika 6. FamilySearch početna korisnička stranica

Izvor: FamilySearch Home. URL: <https://www.familysearch.org/> (11.06.2018.).

Ponudeni su preporučeni zadaci, koje korisnik može ispuniti kako bi započeo izradu obiteljskog stabla i pronalazak predaka. Dodavanjem podataka o članovima obitelji u obiteljsko stablo (engl. Family Tree), mogu se pronaći drugi podaci koje mrežna stranica možda posjeduje o našim precima. Stranica kao prvi korak nudi dodavanje podataka o ocu, točnije njegovog imena i prezimena. Nakon toga otvara se sučelje u koje se unose podaci o članovima obitelji. Obiteljsko stablo može se prikazati na nekoliko načina:

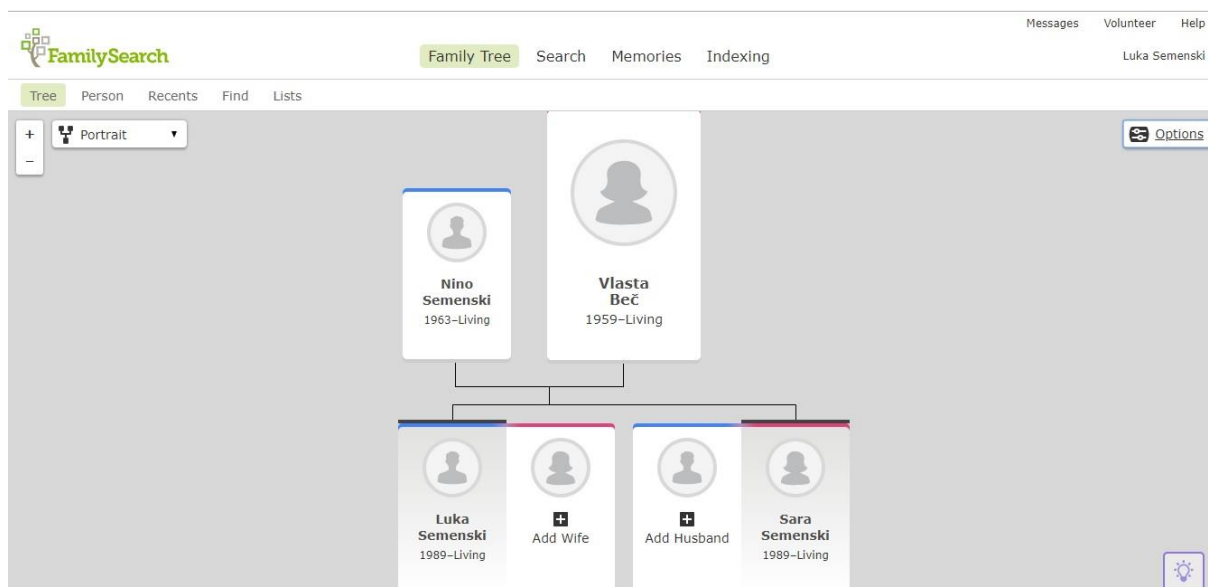
U tradicionalnom obliku (slika 7) vidljivi su i braća i sestre neke osobe te njihovi supružnici i djeca, a pritiskom tipke miša na padajući izbornik Djeca (engl. Children) dobivamo i brzi uvid u djecu nekog para što je korisno ako tražimo određenu osobu u velikom rodoslovnom stablu.

Slika 7. Tradicionalni prikaz obiteljskog stabla na mrežnoj stranici FamilySearch

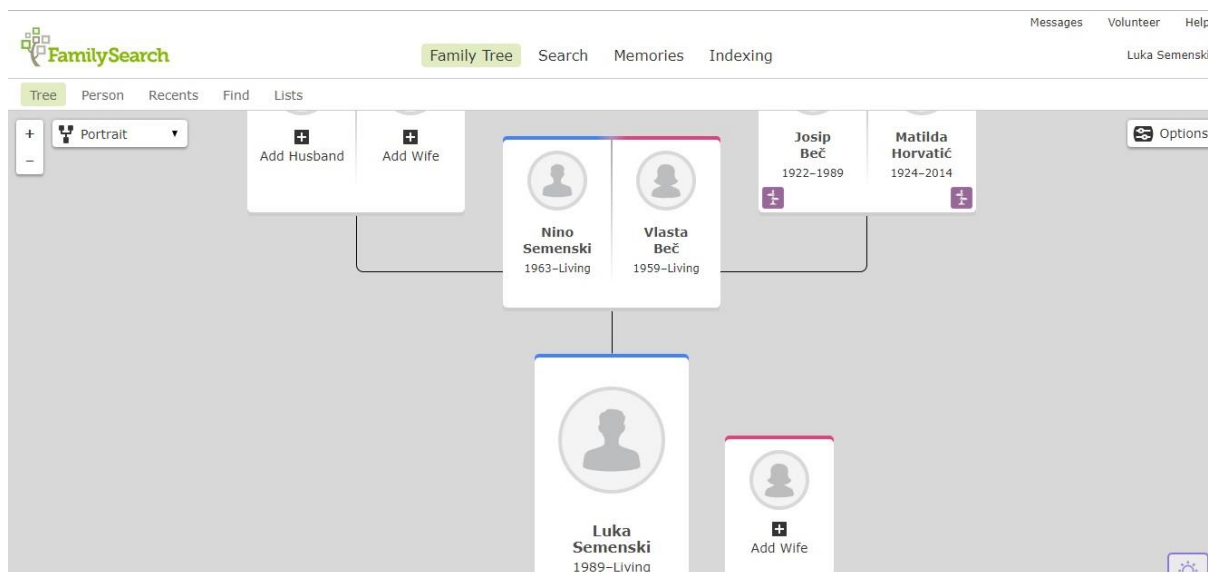
Izvor: Luka Semenski (1989-Living) | Person | Family Tree | FamilySearch. URL: <https://www.familysearch.org/tree/pedigree/fanchart/L12D-B2L> (11.06.2018.).

U portretnom prikazu (slike 8 i 9), ovisno o tome koja osoba se uzme kao točka od koje se kreće, prikazuju se supružnici, roditelji, djeca, ali ne i braća i sestre. Osoba u odnosu na koju gledamo obiteljsko stablo prikazana je uvećano i lako je uočljiva.

Slika 8. FamilyTree Portretni prikaz 1

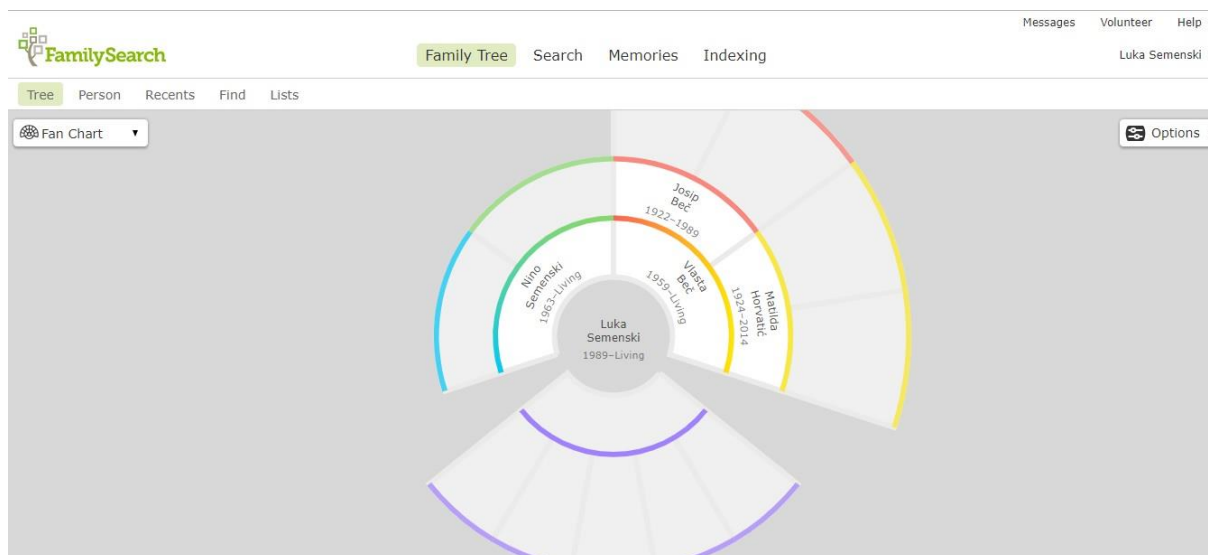
Izvor: Luka Semenski (1989-Living) | Person | Family Tree | FamilySearch. URL: <https://www.familysearch.org/tree/pedigree/fanchart/L12D-B2L> (11.06.2018.).

Slika 9. FamilyTree Portretni prikaz 2

Izvor: Luka Semenski (1989-Living) | Person | Family Tree | FamilySearch. URL: <https://www.familysearch.org/tree/pedigree/fanchart/L12D-B2L> (11.06.2018.).

Kružni prikaz (engl. Fan Chart) u središtu ima osobu čije je rodoslovno stablo, a prema van se granaju podaci o roditeljima, djedovima i bakama itd. Ispod osobe pružaju se podaci o supružnicima (slika 10).

Slika 10. FamilyTree Kružni prikaz

Izvor: Luka Semenski (1989-Living) | Fan Chart View | Family Tree | FamilySearch. URL: <https://www.familysearch.org/tree/pedigree/fanchart/L12D-B2L> (11.06.2018.).

Mrežna stranica FamilySearch daje nam osim osnovnog pretraživanja po nekom podatku poput imena i prezimena, kako bismo vidjeli nalazi li se neki podatak o toj osobi bilo gdje na

stranici, mogućnost pretraživanja po životnim događajima (rođenje, brak, mjesto prebivanja, smrt), mjestu i datumu rođenja, odnosu sa drugim osobama (koje su možda već i unesene u neko rodoslovno stablo), pretragu po točnoj lokaciji odnosno predjelu svijeta te pretraživanje poznate zbirke gradiva (ako nam nije poznat točan naziv, dostupno je i pregledavanje).

6.2. Programska podrška za izradu obiteljskih stabala

Gledec⁶⁹ navodi primjere programskih rješenja koje nudi tržište: Legacy, Ancestral Quest, Brother's Keeper, RootsMagic, PersonalAncestor, GenoPro i FamilyTreeMaker. Opisuje prednosti i nedostatke svakog pojedinog programa, a nedostaci su većinom neugledno i grafički neprivlačno sučelje, nedostatak podrške za hrvatske dijakritičke znakove i cijena (većina programa ima razne probne ili ograničene verzije koje su besplatne). Program Personal Ancestor kojeg je nudila Crkva Isusa Krista, svetaca posljednjeg dana prestao je sa podrškom, jer je FamilySearch mrežna stranica omogućila izradu rodoslovlja na vlastitim stranicama, putem aplikacije FamilyTree (kao alternativu preporučuju programe kompatibilne sa FamilyTree, kao što su Ancestral Quest, RootsMagic i Legacy Family Tree). Kao najbolji, Gledec ističe Family Tree Maker, koji nije besplatan, ali podržava naša slova, razne vrste grafova i druge zanimljive opcije.

6.3. My Family Tree

Prema zahtjevima koje postavlja Gledec, u nastavku će biti analiziran jedan od programa koji nije spomenut, program My Family Tree, dostupan za preuzimanje na mrežnoj stranici tvrtke Chronoplex Software⁷⁰ te prikazan primjer izrade jednostavnog rodoslovnog stabla na primjeru vlastite obitelji.

Sistemske zahtjevi za instalaciju programa zbilja su minimalni za današnja računala; za najnoviju verziju programa (8.2.0.0) potrebno je minimalno 1 GB radne memorije, 20 MB prostora na tvrdom disku te rezolucija ekrana od 1024x768. Problem korisnicima može predstavljati što je dostupna verzija samo za Microsoft Windows operacijski sustav.

Program je vrlo jednostavan za instalaciju, koja je i jako brza s obzirom na relativno malu količinu prostora za pohranu koji program zahtijeva, navigacija je također jednostavna i intuitivna, što je vrlo važno kako bi ga mogli podjednako koristiti iskusniji korisnici i korisnici koji nisu toliko vješti sa upotrebom računala. Chronoplex Software pruža i podršku

⁶⁹ Gledec, G. Programska podrška. *Programska podrška | Rodoslovlje.HR*. URL: <http://www.rodoslovlje.hr/istrazivanja/programska-podrska> (11.06.2018.).

⁷⁰ Chronoplex Software. URL: <https://chronoplexsoftware.com/index.htm> (11.06.2018.).

za jezike, koja se preuzima u zasebnoj datoteci, a podržava preko 20 svjetskih jezika. Podržani su i naši dijakritički znakovi. Pomoć za uporabu programa dostupna je online, a uz slike posebno opisuje način instalacije, pokretanja programa, podešavanja jezika i sl. Također su dostupni i primjeri gotovih obiteljskih stabala.

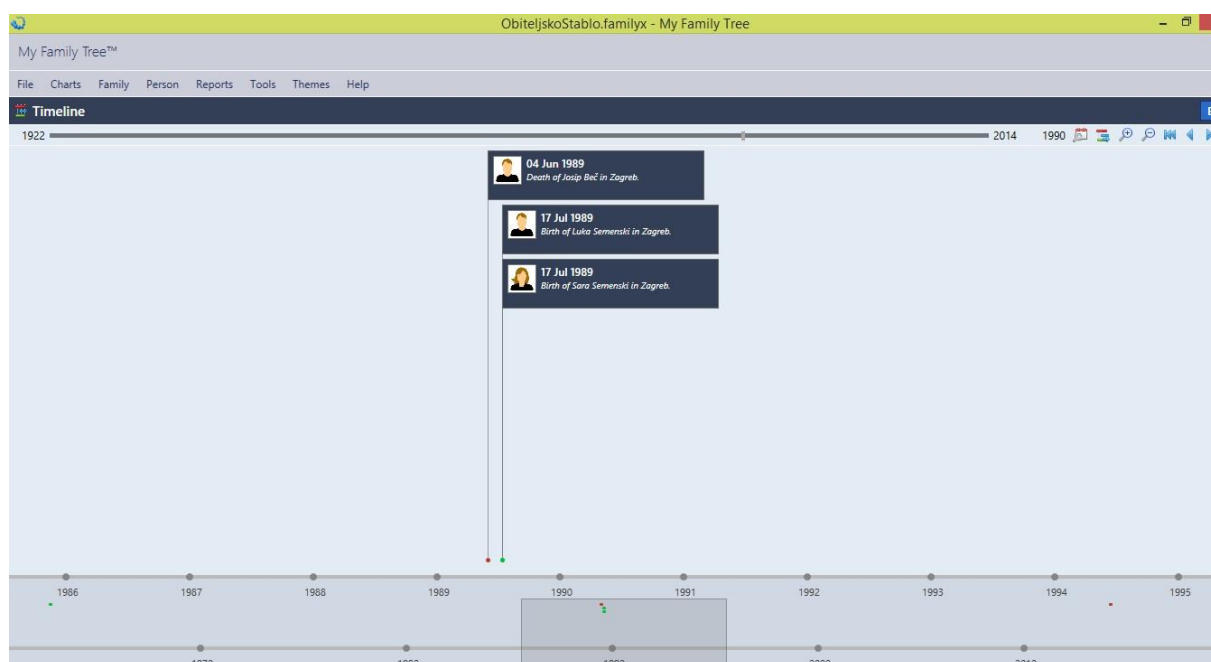
Jednom kada napravimo vlastito obiteljsko stablo (slika 11), moguće je napraviti sigurnosnu kopiju na računalu ili na eksternom uređaju za pohranu, dijeliti ga na internetu, a moguće je sigurnosnu datoteku spremiti u .zip formatu za jednostavnije dijeljenje primjerice putem maila. Podržan je i uvoz formata GEDCOM (kratica od GENEalogical Data COMMunication, što je tekstualni format koji sadržava genealoške podatke) pa korisnici koji su koristili drugi sličan alat, bez problema mogu prijeći na My Family Tree. Sučelje za rad nije posebno vizualno impresivno, ali je dovoljno kvalitetnog izgleda. Osim osnovnih podataka, moguće je nadodavati i podatke poput fotografija, priča i činjenica o pojedinom članu obitelji (koji mogu pružiti mnoštvo dodatnih informacija budućim istraživačima), a moguće je dodati i zanimljive podatke poput nadimaka te genetičkih obilježja; krvne grupe, boje očiju i kose.

Slika 11. My Family Tree - jednostavno obiteljsko stablo

Slika 11 prikazuje jednostavno obiteljsko stablo moje obitelji. Uneseni su moji vlastiti podaci, podaci o mojim roditeljima i sestri, te podaci o roditeljima moje majke. Veze između osoba mogu se definirati na nekoliko načina, pa je tako primjerice veza između majke i oca postavljena kao „Razdvojeni“ (engl. Separated) s obzirom da njihov brak nije raskinut ali više

ne žive zajedno. Baka i djed po majčinoj strani su oboje preminuli (engl. Deceased). Sve to se prilično intuitivno da iščitati i samim pogledom na stablo, gdje su živući članovi obitelji prikazani kao figure ispunjene plavom bojom, dok su preminuli prikazani kao figure neispunjene bojom, a otac je kao bivši supružnik moje majke prikazan crveno te je veza između njih prikazana iscrtkanom linijom. Taj prikaz se mijenja u ovisnosti iz čije perspektive se gledaju odnosi, pa je tako kada se gleda iz moje vlastite perspektive, otac prikazan plavom bojom, što je i logično, s obzirom da prestanak zajednice mojih roditelja nije nikako utjecao na naš rodni odnos; još uvijek smo otac i sin.

Slika 12. My Family Tree - opcija Timeline

Dostupan je i zanimljiv prikaz u obliku vremenske linije (slika 12) te prikaz raznih statističkih podataka o obitelji (slika 13). Naravno, čim više podataka ispunimo, to će statistika biti iscrpnija i zanimljivija za proučavanje.

Slika 13. My Family Tree - statistički podaci

7. Istraživanje učestalosti pojave članaka na temu genealogije u arhivističkim časopisima

Istraživanjem su obuhvaćena tri časopisa: hrvatski časopis *Arhivski vjesnik*, kanadski časopis *Archivaria* i američki časopis *The American Archivist*. Radi ujednačenosti istraživanja, za početnu godinu analize odabrana je godina 1975., od koje je u slobodnom pristupu mrežno dostupan prvi broj časopisa *Archivaria* (mrežno su dostupna izdanja časopisa *Arhivski vjesnik* od 1958. godine, a časopisa *The American Archivist* od 1938. godine) a za kraj 2017. godina, koja je zadnja prije tekuće godine. Cilj istraživanja je povezati učestalost pojavljivanja članaka o genealogiji te ranije navedene statističke podatke o interesu korisnika za korištenje gradiva u svrhu genealoškog istraživanja u arhivima i utvrditi jesu li genealoška istraživanja dominantan razlog za posjećivanje arhiva od strane korisnika.

7.1. Metodologija i uzorak istraživanja

Uzorak istraživanja ukupno je obuhvatio 43 godišta s 1.609 članaka časopisa *Arhivski vjesnik*, 43 godišta s 1.726 članaka časopisa *Archivaria*, te 43 godišta s 1.254 članaka časopisa *The American Archivist*. Sve ukupno to čini uzorak od 4.589 članaka tijekom 43 godine izlaženja navedenih časopisa. Članci su pregledani na mrežnim stranicama pojedinog časopisa te je prebrojan ukupni broj članaka i broj članaka povezan na bilo koji način s genealoškim temama. Osim izvornih znanstvenih članaka, preglednih i stručnih radova, uključene su i razne objavljene autobiografije, privatne korespondencije, oporučne ostavštine i sl. iz obiteljskih arhiva, popisi stanovništva, matične knjige, recenzije knjiga povezane uz genealogiju i sl.

7.2. Hipoteze istraživanja

Hipoteze ovog istraživanja su:

- 1) Tema genealogije zastupljena je u jednakoj mjeri u sva tri časopisa obuhvaćena istraživanjem.
- 2) Učestalost pojavljivanja članaka čija je tema povezana s genealogijom kontinuirano raste kroz godine.
- 3) Genealoška istraživanja dominantan su razlog posjećivanja arhiva od strane korisnika te su kao takva zahvalna tema za objavljivanje članaka u arhivističkim časopisima.

7.3. Rezultati istraživanja i rasprava

Tablica 2 prikazuje ukupan broj članaka, broj članaka s temom iz genealogije te udio članaka na temu genealogije u ukupnom zbroju članaka, izraženu postotkom udjela, za sva tri analizirana mrežna časopisa. Pokazalo se da je broj članaka na temu genealogije primjetno veći u stranim časopisima, Archivaria i The American Archivist, gdje takvi članci čine otprilike 17-19% udjela, u odnosu na Arhivski vjesnik u kojem se radi o svega 3,1% udjela.

Tablica 2. Udio članaka na temu genealogije u ukupnom broju članaka po časopisima

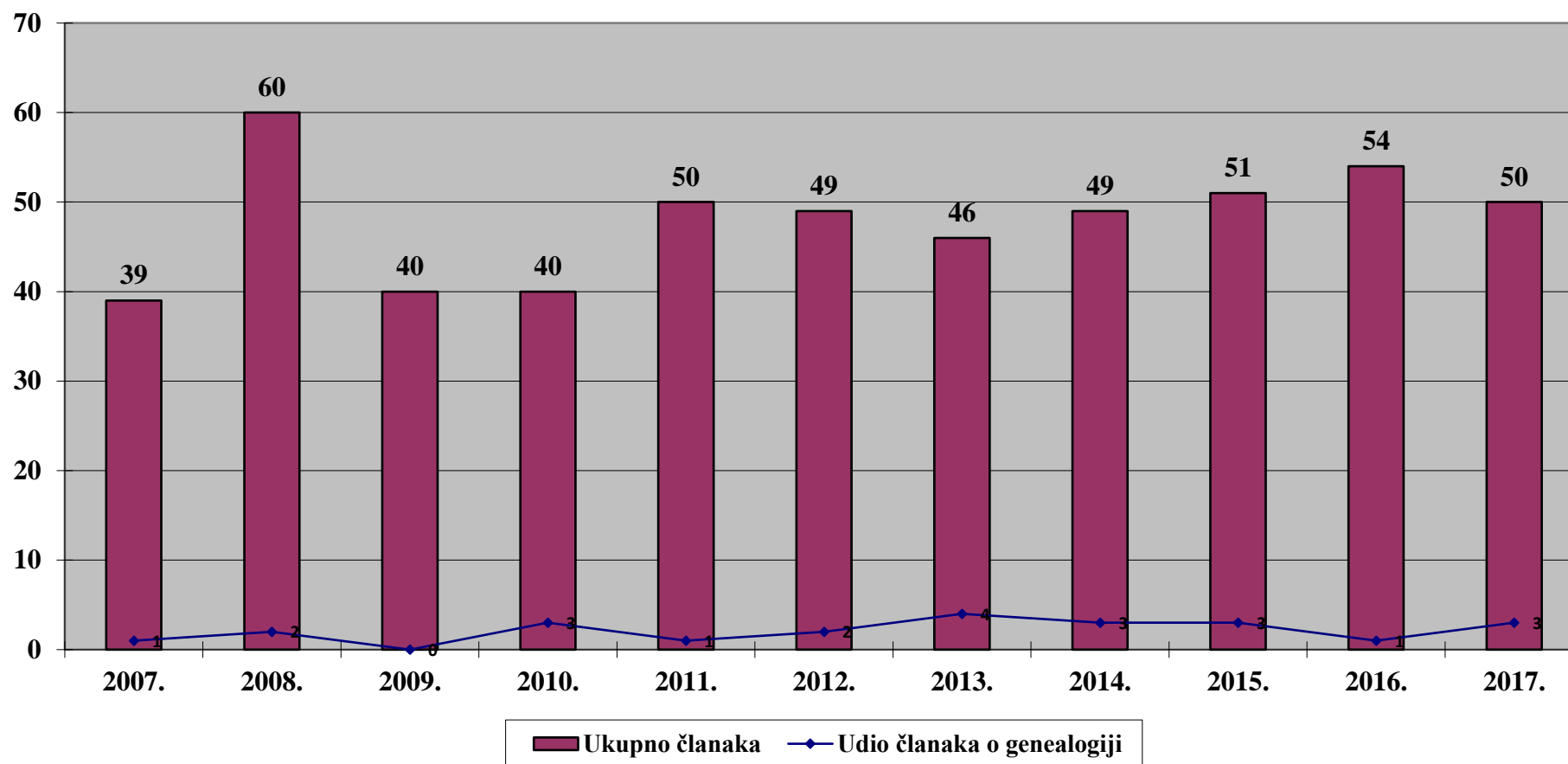
Časopis	Arhivski vjesnik	Archivaria	The American Archivist
Ukupni broj članaka u časopisu	1.609	1.726	1.254
Broj članaka sa temom iz genealogije	50	318	213
Udio članaka sa temom genealogije u ukupnom zbroju članaka (izražen u %)	3,1	18,42	16,98

Tablica 3 prikazuje usporedbu broja članaka po godini izlaženja, prikazom najvećeg i najmanjeg ukupnog broja članaka u godini te najvećeg i najmanjeg broja članaka na temu genealogije u jednoj godini izlaženja časopisa. S obzirom na prilično veći udio takvih članaka u stranim časopisima u odnosu na Arhivski vjesnik, nije iznenađujuće kako je u određenim godištim Arhivskog vjesnika tema genealogije potpuno zaobiđena, a prosjek članaka iznosi samo 1,16 članaka po godini. Archivaria i The American Archivist svake godine izlaženja u rasponu koji je promatran, sadržavali su barem 1 članak na temu genealogije, s prosjekom od 7,39 za časopis Archivaria te 4,95 za The American Archivist.

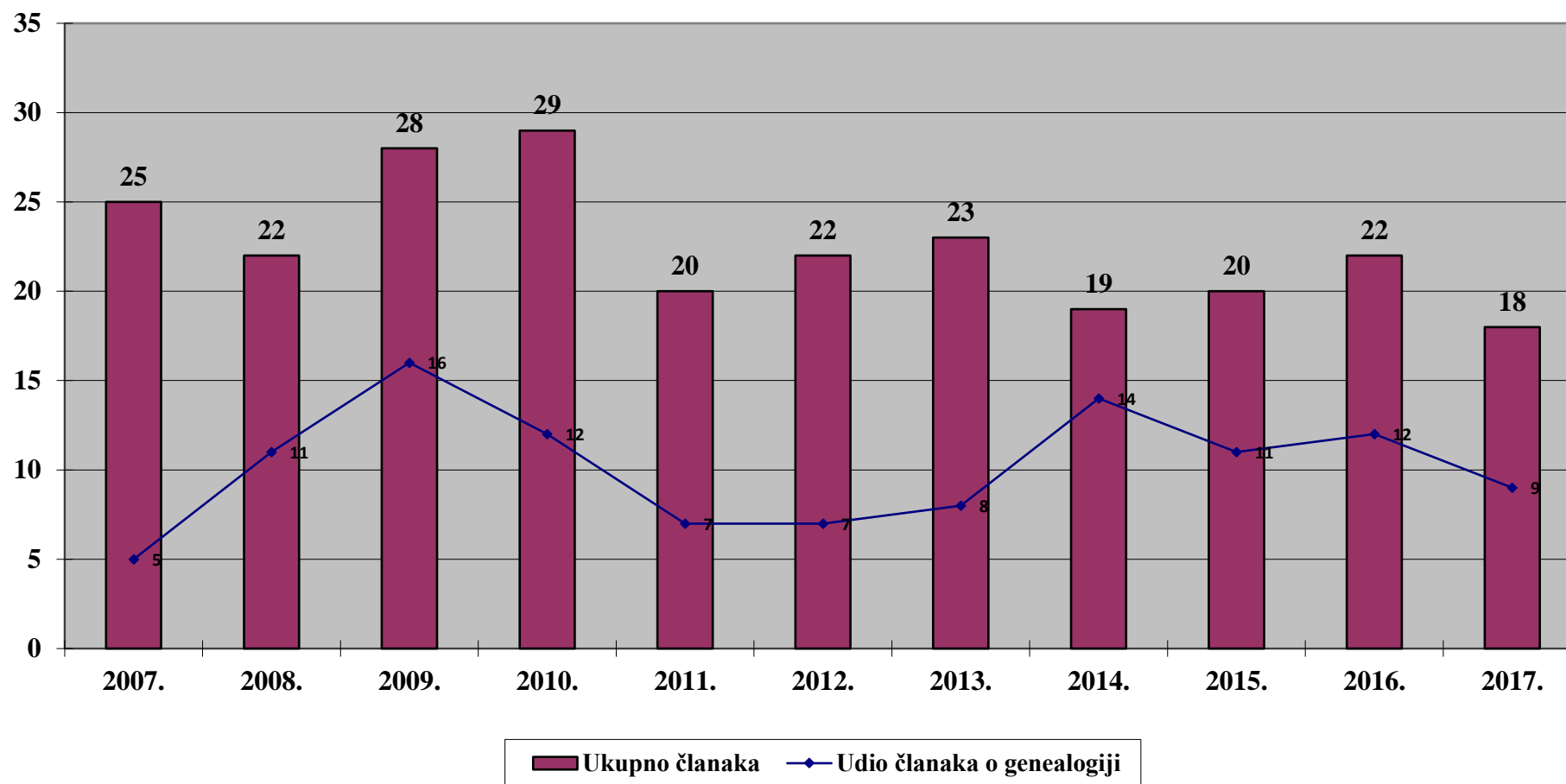
Tablica 3. Zastupljenost članaka na temu genealogije u jednoj godini po časopisima

Časopis	Arhivski vjesnik⁷¹	Archivaria	The American Archivist
Najveći broj članaka u jednoj godini izlaženja časopisa	67	89	57
Najveći broj članaka s temom genealogije u jednoj godini izlaženja	5	17	11
Najmanji broj članaka u jednoj godini izlaženja	1	17	12
Najmanji broj članaka s temom genealogije u jednoj godini izlaženja	0	1	1
Prosječan broj članaka s temom genealogije po godini izlaženja	1,16	7,39	4,95

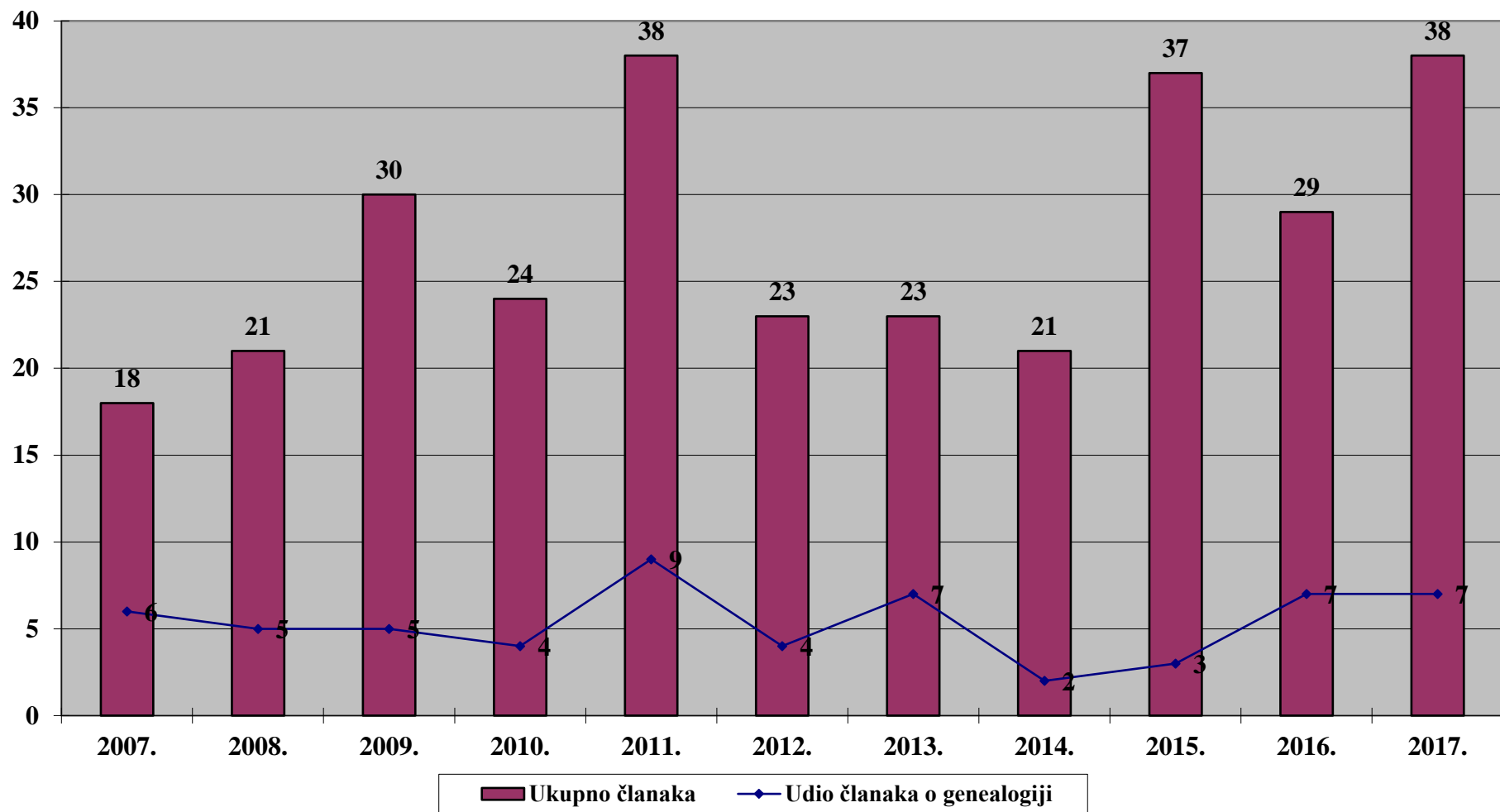
⁷¹ Arhivski vjesnik imao je periode u kojima nije izlazio; ti periodi isključeni su iz razmatranja. Konkretno, radi se o godinama 1976., 1978. i 1991.

Grafikon 1. Arhivski vjesnik 2007.-2017.

Grafikon 2. Archivaria 2007.-2017.

Grafikon 3. The American Archivist 2007.-2017.

Grafikoni 1-3 prikazuju kretanje udjela članaka na temu genealogije u ukupnom udjelu članaka po časopisima, za razdoblje od 2007. do 2017. godine. Skraćeni raspon godina u odnosu na cjelokupno istraživanje odabran je radi pojednostavljenja prikaza grafičkih podataka, a i iz razloga što je za zaključak dovoljno promotriti i zadnjih desetak godina. U sva tri časopisa, udio članaka na temu genealogije zadržava otprilike istu vrijednost bez naglih skokova, ali vrlo su velike razlike između časopisa u postotnom udjelu članaka na temu genealogije u ukupnom zbroju članaka. Tako se u slučaju Arhivskog vjesnika radi o udjelu od 0 do 8,7%, za The American Archivist od 8,1 do 33,33% te za Archivaria od 20 do čak 73,68%.

Prva hipoteza rada, kako sva tri časopisa jednako uključuju članke na temu genealogije, nije potvrđena – Arhivski vjesnik to čini u daleko najmanjoj mjeri od tri uspoređivana časopisa. Druga hipoteza nije se pokazala u potpunosti točnom, izuzevši časopis Archivaria, u kojem se od 2000. godine količina članaka na temu genealogije gotovo udvostručila u odnosu na razdoblje od 1975.-2000. godine.⁷²

Što se iz navedenih podataka može zaključiti? S obzirom da je za relevantnost i uspješnost arhivskog programa korištenje gradiva jedan od osnovnih pokazatelja⁷³, a iz dostupnih podataka o posjećenosti i svrsi potraživanja gradiva u HDA, iako oskudnim, te tvrdnjama nekih autora kao što je Modrušan⁷⁴, dolazimo do tvrdnje kako 25% korisnika arhiva posjećuju arhiv zbog genealoških istraživanja (Paver⁷⁵ tvrdi kako se radi čak o 70%); moglo bi se reći kako interes autora članaka za ovu temu, barem što se tiče Hrvatske u posljednjih 10-ak godina, nije zadovoljavajući te se time i treća hipoteza pokazala netočnom.

⁷² Vidi Dodatak 1.

⁷³ Usp. Priručnik iz arhivistike. 1. dio / Jozo Ivanović. - Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2010., str. 33-34

⁷⁴ Modrušan, M. Vrste arhivskih i drugih dokumenata kao izvor za genealoška istraživanja. URL: http://www2.arnes.si/~krsd1/conference/Speeches/Modrusan_Hrvatski_arhivi.htm. (11.06.2018.).

⁷⁵ Paver, M. Rodoslovac – amater na vratima arhiva. URL: <http://z-a-d.net/arhol/rodoslovac-amater-na-vratima-arhiva/>. (25.08.2018.).

8. Zaključak

Genealogija je istraživačka tema za koju se u svijetu, poglavito u Sjedinjenim Američkim Državama, zanima sve više ljudi. Napredak tehnologije i razvoj mrežnih rješenja i usluga u kojima ljudi mogu zajednički sudjelovati, otvorio je i mogućnost bavljenja različitim istraživanjima, uključujući genealoških, iz udobnosti vlastitog doma. Ideja za izradu diplomskog rada na temu genealogije dobivena je u želji pripreme za poduzimanje opsežnijeg istraživanja osobne obiteljske prošlosti, uzevši u obzir mogućnost dugog trajanja istraživanja, ovisno o lokaciji i dostupnosti potrebnog gradiva. Vjerujem da se svatko u životu zapitao odakle potječe njegovo prezime, odakle su porijeklom preci o kojima se rijetko kad zna mnogo i sl. Izazov koji predstavlja pronalazak gradiva koje sadrži dokaze o osobnom porijeklu, poput matičnih knjiga i sličnog, danas je olakšan kroz digitalizacijske projekte koje poduzimaju arhivi i genealoška društva diljem svijeta. Korisnik istraživač može se poslužiti obiljem materijala koje oni nude, poput obavijesnih pomagala o gradivu, uputama za istraživače te poveznica na korisne mrežne sadržaje. Podaci koje arhivi čuvaju potpadaju pod zakone o zaštiti osobnih podataka, pa nam najčešće nije dostupno pretraživanje podataka mlađih od 100 godina. Ipak, podatke potrebne za to razdoblje većinom se može prikupiti zapisivanjem poznatih podataka poput imena, prezimena, datuma rođenja i smrti najbliže rodbine; djedova, baka, roditelja i sl. Nakon toga, podaci će se vjerojatno morati pretraživati u matičnim knjigama koje čuvaju arhivi.

U ovom radu dana je definicija genealogije, kratak opis povijesnog razvoja genealogije u Hrvatskoj i Europi, opisani su glavni izvori podataka za genealoška istraživanja, predstavljeni materijali koje na svojim mrežnim stranicama nude Hrvatski državni arhiv, genealoško društvo FamilySearch (poznato i pod nazivom Genealoško društvo Utah), Rodoslovno društvo „Pavao Ritter Vitezović“ i dr. Ukratko su opisani programski alati za izradu obiteljskih stabala, sa posebnim fokusom na alat *My Family Tree* tvrtke Chronoplex Software, u kojem je izrađen primjer jednostavnog obiteljskog stabla te mrežnu uslugu izrade rodoslovnog stabla koju nudi FamilySearch. Pretraživanje matičnih knjiga po župama dostupno je i na mrežnom rješenju ARHiNET. Provedeno je i istraživanje učestalosti pojave članaka na temu genealogije u tri arhivistička časopisa, koje je pokazalo kako je tema genealogije nedovoljno zastupljena, poglavito u časopisu Arhivski vjesnik, dok su u stranim časopisima Archivaria i The American Archivist takvi članci ipak nešto zastupljeniji. Prikupljanje i obrada statistike o korištenju gradiva u svrhe genealoškog istraživanja u

Hrvatskom državnom arhivu nije u potpunosti uspjelo, iz razloga što tako iscrpni podaci nisu dostupni u Izvještajima o radu HDA dostupnim na mrežnim stranicama arhiva.

Popis literature

1. About FamilySearch. URL: <https://www.familysearch.org/home/about> (11.06.2018.).
2. Archivaria. URL: <https://archivaria.ca/index.php/archivaria/issue/archive> (11.06.2018.).
3. Arhinet. Registar arhivskih fondova i zbirki RH. URL: <http://arhinet.arhiv.hr/index.aspx> (11.06.2018.).
4. Arhivistički rječnik : englesko-hrvatski i hrvatsko-engleski / Marta Mihaljević, Milica Mihaljević, Hrvoje Stančić. - Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2015.
5. Arhivski vjesnik. URL: <https://hrcak.srce.hr/arhivski-vjesnik> (11.06.2018.).
6. Chronoplex Software. URL: <https://chronoplexsoftware.com/index.htm> (11.06.2018.).
7. Family Tree & Family History. URL: <https://www.geni.com/> (11.06.2018.).
8. Free Family History and Genealogy Records. URL: <https://www.familysearch.org/> (11.06.2018.).
9. Genealogija – istraživačke teme. (2016.). *Korištenje arhivskog gradiva*. URL: <http://www.arhiv.hr/Portals/0/Dokumenti/%C4%8Citaonica/Deplijan%20genealogija.pdf?ver=2017-04-10-102534-000> (11.6.2018.).
10. Genealogija. (22.06.2012.). *Genealogija / Proleksis enciklopedija*. URL: <http://proleksis.lzmk.hr/22972>. (11.06.2018.).
11. Genealogija. *Genealogija / Hrvatska enciklopedija*. URL: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=21578>. (11.06.2018.).
12. Genealogy & Family History | Search Family Trees & Vital Records. URL: <https://www.archives.com/> (11.06.2018.).
13. Gledec, G. Programska podrška. *Programska podrška | Rodoslovlje.HR*. URL: <http://www.rodoslovlje.hr/istrazivanja/programska-podrska> (11.06.2018.).
14. Gledec, G. Vrste rodoslova. (25.02.2008.). *Vrste rodoslova / Savjeti i iskustva / Rodoslovlje.HR*. URL: <http://www.rodoslovlje.hr/savjeti/vrste-rodoslova> (11.6.2018.).
15. Heraldika, sfragistika, genealogija, veksilologija, rječnik heraldičkog nazivlja / Bartol Zmajčić ; [ilustrirao Zvonimir Grbašić]. - 2. dopunjeno i prošireno izd. - Zagreb : Golden Marketing, 1996.
16. Home – WorldGenWeb Project. URL: <https://www.worldgenweb.org/> (11.06.2018.).
17. Hrvatski Državni Arhiv > istražite gradivo > NAIS. URL: <http://www.arhiv.hr/hr-Istrazite-gradivo/NAIS> (11.06.2018.).

18. Hrvatski Državni Arhiv > Istražite gradivo > Popularne teme > Genealogija. URL: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Istra%C5%BEite-gradivo/Popularne-teme/Genealogija> (11.06.2018.).
19. Hrvatski Državni Arhiv > istražite gradivo. URL: <http://www.arhiv.hr/hr-hr/Istrazite-gradivo> (11.06.2018.).
20. Hrvatski Državni Arhiv. URL: <http://www.arhiv.hr/O-nama/Dokumenti/Izvje%C5%A1%C4%87a> (11.06.2018.).
21. Matične knjige. URL: <http://www.rodoslovlje.hr/rodoslovni-izvori/maticne-knjige> (11.06.2018.).
22. Meze, Lj. Pretraživanje matica. (23.04.2008.). *Pretraživanje matica | Savjeti i iskustva | Rodoslovlje.HR*. URL: <http://www.rodoslovlje.hr/savjeti/pretrazivanje-matica> (11.06.2018.).
23. Milić, A. Zbirka matičnih knjiga u Hrvatskom državnom arhivu. URL: <https://hrcak.srce.hr/194831> (11.06.2018.).
24. Modrušan, M. Vrste arhivskih i drugih dokumenata kao izvor za genealoška istraživanja. URL: http://www2.arnes.si/~krsd1/conference/Speeches/Modrusan_Hrvatski_arhivi.htm (11.06.2018.).
25. O rodoslovlju. URL: <http://www.rodoslovlje.hr/istrazivanja/o-rodoslovlju> (11.6.2018.).
26. Paver, M. Rodoslovac – amater na vratima arhiva. URL: <http://z-a-d.net/arhol/rodoslovac-amater-na-vratima-arhiva/> (25.08.2018.).
27. Pregled pomoćnih povijesnih znanosti / Ivan Balta. - Osijek : Matica hrvatska, Ogranak Osijek : Grafika, 2000.
28. Priručnik iz arhivistike. 1. dio / Jozo Ivanović. - Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2010.
29. Sambunjak, S. Hrvatske matične knjige dostupne u digitalnom obliku. (19.06.2012.). *Hrvatske matične knjige dostupne u digitalnom obliku | Članci i objave | Rodoslovlje.HR*. URL: <http://www.rodoslovlje.hr/clanci/hrvatske-maticne-knjige-dostupne-u-digitalnom-obliku> (11.06.2018.).
30. Središnji laboratorij. *Hrvatski državni arhiv*. URL: <http://zagreb.arhiv.hr/hr/hda/fs-ovi/sredisnji-fotolaboratorij.htm> (11.06.2018.).
31. Status Animarum. URL: <http://www.rodoslovlje.hr/rodoslovni-izvori/status-animarum> (11.06.2018.).
32. The American Archivist. URL: <http://americanarchivist.org/> (11.06.2018.).
33. Theimer, K. Embracing Web 2.0: Archives and the Newest Generation of Web Applications. // The American Archivist, Vol.74 (Spring/Summer 2011), URL:

<http://americanarchivist.org/doi/pdf/10.17723/aarc.72.1.k73112x7n0773111>

(11.06.2018.).

34. Vlahov, D. Matične knjige u Povijesnom arhivu u Pazinu. URL:

<https://hrcak.srce.hr/96235> (05.09.2018.).

35. Zakon o arhivskom gradivu i arhivima, NN 61/2018. URL:

<https://www.zakon.hr/z/373/Zakon-o-arhivskom-gradivu-i-arhivima>. (10.8.2018.).

Popis tablica

Tablica 1. Statistika posjećenosti i korištenja gradiva HDA.....	20
Tablica 2. Udio članaka na temu genealogije u ukupnom broju članaka po časopisima	32
Tablica 3. Zastupljenost članaka na temu genealogije u jednoj godini po časopisima	33

Popis grafikona

Grafikon 1. Arhivski vjesnik 2007.-2017.....	34
Grafikon 2. Archivaria 2007.-2017.	35
Grafikon 3. The American Archivist 2007.-2017.	36

Popis slika

Slika 1. Status Animarum.....	11
Slika 2. Primjer zapisa u Status Animarum.....	12
Slika 3. Sučelje za pretraživanje, ARHiNET	18
Slika 4. Digitalizirane hrvatske matične knjige	23
Slika 5. FamilySearch - digitalizirane matične knjige	23
Slika 6. FamilySearch početna korisnička stranica	24
Slika 7. Tradicionalni prikaz obiteljskog stabla na mrežnoj stranici FamilySearch	25
Slika 8. FamilyTree Portretni prikaz 1	25
Slika 9. FamilyTree Portretni prikaz 2	26
Slika 10. FamilyTree Kružni prikaz	26
Slika 11. My Family Tree - jednostavno obiteljsko stablo	28
Slika 12. My Family Tree - opcija Timeline	29
Slika 13. My Family Tree - statistički podaci	30

Prilozi

Prilog 1. Popis ukupnog broja članaka i udjela članaka na temu genealogije za sva 43 godišta časopisa Arhivski vjesnik, Archivaria i The American Archivist

Časopis	Arhivski vjesnik		Archivaria		The American Archivist	
Godina	Ukupno članaka	Članaka na temu genealogije	Ukupno članaka	Članaka na temu genealogije	Ukupno članaka	Članaka na temu genealogije
1975.	20	3	17	1	30	7
1976.	0	0	46	5	31	2
1977.	23	0	72	3	37	5
1978.	0	0	71	8	30	3
1979.	23	2	68	6	29	3
1980.	2	0	52	7	32	3
1981.	38	0	46	2	30	7
1982.	22	1	38	6	37	4
1983.	18	1	70	11	31	7
1984.	38	1	74	3	32	5
1985.	24	2	89	9	29	3
1986.	35	0	67	4	29	8
1987.	66	5	46	2	42	8
1988.	45	2	58	1	43	6
1989.	28	2	56	2	39	11
1990.	27	1	55	2	57	7
1991.	0	0	55	3	32	6
1992.	36	0	25	1	38	9
1993.	38	1	60	7	41	7
1994.	33	1	47	3	36	4
1995.	36	1	40	2	30	1
1996.	36	1	33	1	39	4
1997.	48	0	29	1	32	8
1998.	44	0	26	5	21	1
1999.	67	0	27	8	12	2

2000.	44	0	30	14	22	1
2001.	56	1	26	17	20	6
2002.	54	1	23	10	16	4
2003.	54	0	25	14	12	3
2004.	42	0	23	16	14	4
2005.	44	1	20	15	14	4
2006.	40	0	37	17	13	1
2007.	39	1	25	5	18	6
2008.	60	2	22	11	21	5
2009.	40	0	28	16	30	5
2010.	40	3	29	12	24	4
2011.	50	1	20	7	38	9
2012.	49	2	22	7	23	4
2013.	46	4	23	8	23	7
2014.	49	3	19	14	21	2
2015.	51	3	20	11	37	3
2016.	54	1	22	12	29	7
2017.	50	3	18	9	38	7

Arhivi i genealoška istraživanja

Sažetak

Za potrebe ovog diplomskog rada, analizom određenog broja godišta triju različitih časopisa iz područja arhivistike; po jednog iz Hrvatske, Kanade i Sjedinjenih Američkih Država, utvrđena je učestalost pojavljivanja članaka na temu genealogije te postotak udjela tih članaka u ukupnom zbroju članaka u pojedinom časopisu. Statistički podaci o korištenju arhivskog gradiva od strane korisnika Hrvatskog državnog arhiva dali su uvid u važnost genealoških istraživanja za kreiranje politike arhiva. Osim toga, u radu je opisano što su genealoška istraživanja, a opisani su i izvori poput matičnih knjiga, koji su dostupni istraživačima u arhivima i na mreži. Prikazani su alati i izvori koje nude HDA i druge mrežne stranice, a posebno je predstavljena mrežna stranica FamilySearch. Rad donosi i opis početaka genealoških istraživanja u Hrvatskoj i Europi.

Ključne riječi: arhiv, arhivistika, genealogija, rodoslovlje, rodoslovno stablo, FamilySearch

Archives and genealogical research

Summary

For the purposes of this thesis, an analysis of a number of volumes of three different journals in the field of archival science; one from Croatia, Canada and the United States of America, was done, to determine the frequency of articles on genealogy and the share of these articles in the total sum of articles in a particular journal. Statistical data on the use of archival material by users of the Croatian State Archives gave an insight into the importance of genealogical research for the creation of archival policy. In addition, the paper describes genealogical research and its sources, which are available to researchers in archives and on the web. The tools and resources offered by Croatian State Archives and other network pages are also described, with special attention given to the FamilySearch web site. The thesis also presents a brief description of the historical beginning of genealogy research in Croatia and Europe.

Keywords: archive, archival science, genealogy, genealogy tree, FamilySearch